

FREEWAVE

nr. 489

NOSTALGIE

www.freewave-media-magazine.nl

COLOFON

Exploitatie: Stichting Media Communicatie

Hoofdredacteur: Hans Knot

Lay-out: Jan van Heeren

Vaste medewerkers:

Paul de Haan, André van Os, Lieuwe van der Velde, Martin van der Ven

Verantwoordelijke uitgever:

Stichting Media Communicatie, Jan-Fré Vos,

Kornoeljestraat 4a, 9741 JB Groningen

E-mail: info@mediacommunicatie.nl

www.mediacommunicatie.nl

Correspondentieadres:

Hans Knot,

Populierenlaan 8, 9741 HE Groningen

E-mail: hknot@home.nl

www.hansknot.com - www.soundscales.info

Lidmaatschap:

Een abonnement op Freewave Media Magazine (digitaal) kost tegenwoordig HELEMAAL NIETS!

Uiteraard staat het u vrij een donatie naar SMC te sturen. (Zie hieronder.)

U kunt het pdf-bestand downloaden op:

www.freewave-media-magazine.nl

Transacties en donaties:

ING-rekening: NL85 INGB 0004 0657 00 t.n.v.

Mediacommunicatie, Groningen (BIC: INGBNL2A)

PayPal -betaling ook mogelijk

Adverteren in Freewave Nostalgie is mogelijk. E-mail: info@mediacommunicatie.nl

FOTO'S

Indien niet anders vermeld zijn alle foto's uit het Freewave en Offshore Echo's archief.

ISSN NR. 1381-8562

COVER: Ditmaal een collage van foto's bij de artikelen uit dit nummer

Beste lezers,

De boeken van de basisschool gaan tegenwoordig veel korter mee dan vroeger. Om een langere levensduur te waarborgen, werden de schoolboeken in mijn jeugd zorgvuldig verpakt in bruin kaftpapier. Aan het eind van het schooljaar mochten de plakbandjes los en werd het papier er door de kinderen afgehaald. Een spannend moment, want pas dan werd de werkelijke kaft van het boek zichtbaar. Een aantal hulpmoeders (hulpvaders repareerden alleen het buitenspeelgoed) ging vervolgens met de boeken aan de slag om ze te voorzien van een nieuwe kaft voor het komende schooljaar.

Het kaften van basisschoolboeken is inmiddels een lang vergeten gebruik. En het is een uitzondering wanneer boeken langer dan 10 jaar meegaan. In deze snel veranderende tijd is dat ook niet goed mogelijk. Zo zag ik in een boek, dat volgend jaar vervangen zal worden, een lesje waarin de kinderen voorwerpen op volgorde van groot naar klein moeten opschrijven. Daarbij komen een cassettebandje en een cd-doosje voor. Er had net zo goed bordleitletje of griffeldoos kunnen staan: de (meeste) kinderen hebben geen idee meer wat er mee bedoeld wordt.

Of moeten we misschien toch nog wachten met het weggooien van deze boeken? Het cassettebandje is immers weer (in beperkte mate) aan een comeback begonnen. Afgelopen maand bracht het Amersfoortse duo Twins hun debuutsingle uit op een cassette. (Gelijk aan Bow Wow Wow, dat ooit debuteerde op cassette met het toepasselijke "C30 C60 C90 Go!"). De drang naar nostalgie kan ook doorslaan. Zo bracht Jed Davis zijn nummer "Yuppie Exodus from Dumbo" 3 jaar geleden uit op een wasrol. De wasrol mag van mij toch zo langzamerhand wel in de geschiedenisboekjes van school verdwijnen.

Veel leesplezier met deze Freewave Nostalgie, met gegarandeerd "gedateerde" informatie.

Jan van Heeren

Inhoud

Even stilstaan bij 1968 en 1961	3
Mode & meer	4
Aanvraag licentie Amsterdams radiostation	6
Radio in 1965, verkeerscomputers, kerk-tv	8
Herinnert u zich deze stickers nog?	10
Jazz in de mid-zestiger jaren	11
AVRO's Palet en Jan Koopman	14
Verzamelwoede	17
Meer dan 100 jaar Lyndensteyn	20
Roel Rengers: Langs de lijn	21
Groningen van toen: de Stadsschouwburg	24
Willem Steentjes, 'puzzelkampioen'	26
De Cerberus: verhaal van een bijzonder schip	27
Even stilstaan bij 1978 en 1980	35
Selfie	39
Radio terugblik: juli 1984	41
Internet surftips	43
SMC Shop	44

Even **STILSTAAN** bij...

1968 - 1961

tekst: **Hans Knot**

Volgens een bij de NTS (Nederlandse Televisie Stichting) in dienst zijnde socioloog werd er in 1968 te weinig naar de Duitse televisie gekeken. Drs. P.M. Hendriksen ging in op een hardnekkig vooroordeel dat er in de Nederlandse oosterse grensgebieden destijds veel naar de Duitse televisie werd gekeken.

Volgens hem was het kijken naar de Duitse televisie slechts marginaal te noemen en helemaal geen reden om angstig te zijn dat de kijkers naar de Nederlandse televisie weg zouden blijven. Sommige beleidsmakers hadden namelijk de optie genoemd om de uitzendingen van de Duitse televisie in de toenmalige toekomst te gaan afschermen zodat alleen maar de uitzendingen van de NTS en de zuilen konden worden bekeken.

Drs. Hendriksen voorde het woord tijdens een conferentie van Nederlandse en Duitse televisiedeskundigen in Nijmegen.

Hij verklaarde dat zelfs in Zuid-Limburg twee maal zoveel naar de Nederlandse als naar de Duitse programma's werd gekeken. Hij baseerde destijds zijn betoog onder meer op een Intomart rapport van 1967 waaruit bleek, dat slechts 41 procent van alle Nederlandse televisiebezitters Duitsland I kon ontvangen en 32 procent Duitsland II. Tevens stelde hij dat volgens de resultaten in dit rapport niet meer dan 4 of 5 procent naar de Duitse programma's keek. Deze kijkers besteedden 7 tot 11 uur per week aan het televisiekijken waarbij slechts 40% van hun tijd bedoeld was om maar de Duitse stations te kijken. Televisiekijken was dus duidelijk in een ander stadium dan nu het geval is.

1968 Autotest ZDF Sportspiegel (BMW 2002)

Een totale andere situatie was er in 1961 in Indonesië, is het heden ten dage het grootste moslimland, dan was het destijds wel iets anders. Op 9 september van dat jaar maakte de Persdienst van de Nederlandse Hervormde Kerk namelijk bekend dat de regering van Indonesië aan de Arnoldus drukkerij van de missionarissen van Steyl te Ende op het eiland Flores de opdracht had verstrekt tot het drukken van 250.000 Bijbels van het Nieuwe Testament. De regering wenste in het kader van een achtjarenplan elk katholiek gezin in Indonesië een bijbel schenken. Liefst 62 miljoen roepia's waren voor dit project uitgetrokken. De Arnoldus drukkerij had een speciale invoervergunning verkregen voor een Monotype pers, die met het oog op de grote order noodzakelijk was geworden. Ook had de Indonesische regering die van Japan gevraagd 50.000 Bijbels

te sturen als onderdeel van de herstelbetalingen die Japan aan Indonesië diende te voldoen. De vraag is wat er met al die Bijbels meer dan een halve eeuw later is gebeurd.

4 • FREEWAVE NOSTALGIE

waar je met elan werd geholpen. Vaak door oudere mannen in netjes gesneden pakken die standaard een meetlint om de nek hadden hangen en in het bezit waren van spelden en krijt om de gekozen broek net even meer in maat te brengen dan deze in het rek hing. Geen massakleding gemaakt in verre Oosterse landen maar gewoon binnen de industrie in Nederland.

Een ander groot verschil was de rust die er heerste in de winkels. Geen overheersende muziek, die soms van winkel tot winkel tot je komt, waarbij het voor mij al een reden genoeg is om bijvoorbeeld op zaterdag niet naar dergelijke winkels te gaan, laat staan naar de binnenstad. Het lijkt of dan het volume van de muziek juist harder is gezet om vooral de potentiële kopers naar binnen te lokken. Wat ik de afgelopen jaren ook steeds meer zie, is dat een paar keer per jaar in bepaalde winkels live muziek wordt gespeeld door een bandje of een deejay.

Vroeger was er rust in de winkels en kon je ook veel relaxter je kleding uitzoeken. Had je echt assistentie nodig dan liep je op een medewerker af en vroeg om hulp. Nu wordt je zowat overlopen als je de winkel al binnenkomt en kan de opdringerigheid tot rare momenten leiden. Zo kocht ik enige jaren geleden een mooi nieuw pak, waarbij ik gekozen had voor Hugo Boss aan het A-Kerkhof. Een verkoper in de speciaalzaak, die me toch al te opdringerig benaderde en door mijn vrouw al was gewaarschuwd zich maar afzijdig te houden daar ik zelf wel kon beslissen wat me goed stond, dacht mij de volgende vraag te stellen: "Bent u eigenlijk wel bekend met Hugo Boss"? Ik kon het niet nalaten te lachen want ik vond de dommigheid er bovenop liggen. Immers ging je deze speciaalzaak niet zomaar in maar met de duidelijke reden een pak van het merk Hugo Boss aan te schaffen.

De muziek was er vroeger dus ook niet bij, hoewel er wel aan de jeugd werd gedacht. In 1961 staken de eigenaren van een aantal kledingzaken in de stad Groningen de koppen samen en besloten de collectie aan te prijzen via een speciale teenagershow waar niet alleen de kleding werd getoond maar ook een aantal muziekgroepen gingen optreden. Daar stond dan wel weer tegenover dat er voor de toegang van de show betaald diende te worden. Onder het mom 'Show for jazz' traden op donderdag 14 september van dat jaar liefst 6 orkesten op tijdens een bijeenkomst op de drafbaan: 'vocaal, instrumentaal en visueel', zo werd het aangekondigd. De daarbij horende 'dress show' werd mede mogelijk gemaakt door Modehuis Wim Janssen, Sportshop Willy Loos en Style Rinket. Ja, typisch Groninger bedrijven in plaats van de modeketens die je overal in het land heden ten dage tegenkomt.

STYLE RINKET
RODESTRAT 12 HIL. BEENGESTRAAT 9. GROOTEN 7.

de schoonmaakploeg
staat al klaar

12 bent van ons geen achterlopende reclame gewend.
Daarom moet u ook te deze
opruimingsoverlasten
helle frapperen knien.
Wij willen u alleen even vertellen, dat
we nu de opruiming graag een
grote schoonmaak willen houden.
Als u begrijpt wat wij bedoelen.

teen agers show

a show for jazz and dress

musiek / dance / spiritual ritme / 'n show /
meer ritme / 'n album / meer albumen /
saxofoon / meer saxofoons / drum set /
Hornet braker / 'n album / alto / drums /
saxofoon / saxofoons / MOSE / meer Mose /
melodie / meer melodie / meer jazz / meer
melodie / melodie / melodie / melodie

6 orkesten
vocaal / instrumentaal / virtueel

donderdagavond 14 sept. 8 uur

regisseuse (pluim) / regisseur / vorme 7.55, verspreid bij 'n 76 / x x x / m / j / h / g / v / w / z / l / o / t / e / n / d / e 3 / m / e / t / e / n / e / n

modestia
wim janssen

sportshop
willy loos

style rinket
for modern men

1961, Show for jazz

TEENAGER SHOW
met JAZZ en DRESS

ROCKING H.V. voorzitter: VUIT ORRESTES
FR. VOGALITES, Zoukstar Wim Jansen,
Jazzet M. W. de Looze, Stylé J. Groot, Pim M.
de Vries M. DRESS VOOR TEENAGERS
vrijdag 11 september 20:00 uur op Radio 5, Radio
5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 8

Aanvraag licentie Amsterdams radiostation 1961

tekst: Hans Knot

In de vele naslagwerken over de radiogeschiedenis in Nederland die er in de loop van de afgelopen vier decennia zijn gepubliceerd komen vaak dezelfde topics naar voren en zijn de kleine spel-denprikken, die hier en daar zijn uit-gedeeld, vaak groter belicht dan ze in werkelijkheid waren bedoeld. Maar er zijn ook gebeurtenissen die totaal onderbelicht zijn. Zoals de plannen tot het aanvragen van een concessie tot het mogen runnen van een lokaal radiostation in Amsterdam en omgeving in het jaar 1961.

Zoals bekend is de lokale radio in ons land pas in 1984 van start gegaan omdat de wetgeving het niet eerder toestond en bovendien de zuilen een grote stem hadden in het besluitvormingsproces. Toch werd er in december door de Stichting Onderlinge Studenten Steun te Amsterdam een officieel verzoek ingediend bij de toenmalige minister voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, waaronder ook het radiowezen viel.

De stichting was van plan een eigen radiostation op te starten met als werknaam: 'Concertzender Kriterion'. Gedacht werd aan uitzendingen via de FM met een zendbereik van maximaal 15 kilometer en dus Amsterdam en directe omgeving als doelgebied. In de concessieaanvraag werd gesproken van uitzendingen gedurende 24 uur per etmaal, zeven dagen per week en ondermeer

bestaande uit serieuze muziek, nieuwsberichten en informatieve onderwerpen. De exploitatie dacht de stichting rond te krijgen middels het voeren van reclame in de programma's. Wel stelde men dat het voeren van reclamespots onder strenge voorwaarden zou worden gebracht, zonder verder in detail te treden.

De aanvraag werd ondertekend door de toenmalige rector magnificus van de Universiteit van Amsterdam, prof. dr. J. Kok, die eveneens voorzitter van voornoemde Stichting Onderlinge Studenten Steun was evenals door de secretaris van de stichting, drs. J. Geleijnse. In de aanvraag stelde het Stichtingsbestuur dan de Concertzender Kriterion beslist geen winstgevende onderneming zou gaan worden en meer gezien diende te worden als een werkverschaffingsobject voor de studenten. Op die manier had de Stichting Onderlinge Studenten Steun (SOSS) al meerdere ondernemingen opgezet voor studenten die aan de universiteit van Amsterdam studeerden en wel voor die groep die door omstandigheden hun studie zelf diende te financieren.

Ondermeer was er al een bioscoop Kriterion, een schouwburgzaaltje met de naam 'Hypokriterion', een benzine- en servicestation en een oppascentrale. Op die manier waren honderden studenten al aan het werk gezet maar de aanvragen voor meer werkplekken bleven binnenstromen. Ondermeer bestaat de bioscoop nog steeds als ook de oppascentrale:

<http://www.kriterion.nl/filmevenement/algemene-info>

<http://oppascentralekriterion.nl/over-ons.php>

Uiteraard was het idee overgenomen van het Amerikaanse systeem waarbij universiteiten licenties hadden voor het verzorgen van radioprogramma's, de zogenaamde Campusradio ofwel kleine commerciële radiostations ter informatieverzorging aan studenten en medewerkers van de betreffende universiteit. Programmatisch was in het plan van Kriterion opgenomen dat men voor 90% aan muziek zou gaan brengen: serieuze muziek, toenmalige symfonische muziek, jazzmuziek maar ook volksmuziek. Om een zeker peil te garanderen had men besloten een speciale commissie in het leven te roepen bestaande uit deskundige musici.

Naast de informatie gericht op de studenten wilde de Stichting ook dat bepaalde groeperingen in de hoofdstad zouden worden voorzien van informatie en muziek, waarbij gedacht werd aan ondermeer de nachtarbeiders, de scholieren en educatief onderwijs. Het idee was om werkonderbrekingen te gebruiken voor deze vorm van informatievoorziening.

Nieuws, zo werd duidelijk, zou gericht worden op internationale en nationale berichten maar zeker ook zou de aandacht worden gericht op lokaal nieuws en lokale gebeurtenissen. Om het een en ander onder de aandacht te brengen was men van plan, na het verkrijgen van een concessie, een maandelijks informatieblad te verspreiden in Amsterdam, waarin ook de programmering kon worden opgenomen.

Zoals al gesteld dacht men aan reclameboodschappen om de exploitatie draaiende te kunnen houden. In de aanvraag werd specifiek gemeld dat deze boodschappen dienden te voldoen aan de eisen van goede smaak

en dat de reclamespots de eenheid van een muziekprogramma niet mochten gaan onderbreken. De exploitatie, zo was gepland, zou geheel in handen van studenten komen uitgezonderd de voornoemde repertoirecommissie en een administratief- en technisch leider. In de brief, gericht aan het ministerie van OWK, wisten de aanvragers wel te melden zich bewust te zijn dat de aangevraagde vorm van radio-exploitatie in ons land een omstreden element vertegenwoordigde, maar achtte men zich gezien de doelstelling bij voorbaat niet kansloos.

Kansloos of niet, de concessieaanvraag kreeg geen positief vervolg maar twee jaren later, in november 1963, werd andermaal een aanvraag ingediend bij het ministerie en wel door de heer J. Troeder en wel mede namens de SOSS. Maar ook deze aanvraag werd niet gehonoreerd en er kan dus niet worden gesteld dat deze tak van de SOSS, een stichting die direct na de oorlog werd opgericht en na ruim 70 jaren nog steeds actief is, succesvol was.

Freewave Nostalgie • 7

Radio in 1965, verkeerscomputers en kerk-tv op Ameland

Tekst:
Hans Knot

Radiohistorisch gezien wil ik deze keer eens terug duiken in de geschiedenis en wel naar de maand april 1965. Radio maken kan en kon verschillende doeleinden dienen. Zo werd begin van de betreffende maand bekend gemaakt dat de Amerikaanse strijdkrachten in Vietnam 200.000 transistorradiootjes hadden verspreid onder de bevolking van Zuid-Vietnam. Via radio-uitzendingen wilde men de Zuid Vietnamesezen overhalen tot steun aan de regering in Saigon en de Vietcong-soldaten bewegen tot desertie.

De toenmalige Amerikaanse president Johnson had Carl T. Rowan, destijds hoofd van de Amerikaanse Voorlichtingsdienst, belast met de verantwoordelijkheid voor deze vorm van radio ofwel deze vorm van psychologische oorlogvoering in Vietnam. De Zuid Vietnamese militaire politie had ondertussen in het gebied van Da Nang bij invallen 143 Vietnamezen gevangen genomen die verdacht werden van hulp aan de Vietcong. Bijkomstigheid was dat de politie handelde op aanwijzingen van een 22-jarige Vietcong- strijder, die zou worden gefusilleerd omdat hij een transistorradio met springstof bij zich had in een restaurant.

In dezelfde maand, nu we het toch over oorlog hebben, werd er ter herdenking van de 20ste verjaardag van de bevrijding van Nederland een cassettebox met twee langspeelplaten uitgebracht, getiteld: 'Nederland 1940—45', waarop een klankbeeld over de bezettingstijd was opgenomen. Het waren fragmenten van authentieke opnamen van nieuwsberichten, redevoeringen, vraaggesprekken en reportages uit de vijf jaren van onderdrukking.

Het eerste exemplaar werd begin april 1965 op het paleis Soestdijk aangeboden, waar prins Bernhard, die een voorwoord had geschreven in het boekwerkje dat de platen ver-

gezelde, deze in ontvangst nam. Later die dag is op een bijeenkomst op het Muiderslot in Muiden en wel in de aloude ridderzaal de set officieel geïntroduceerd door prof. dr. C. D. J. Brandt, destijds hoogleraar in de geschiedenis van de 20-ste eeuw te Utrecht, die de supervisie had over de productie van deze platen. Tevens sprak daarbij de samensteller van het klankbeeld, drs. R. L. Schuurisma, van het geluidsarchief van het Instituut voor Geschiedenis der Rijksuniversiteit te Utrecht. De baten waren bestemd voor de Stichting '40—'45. Vanaf dat moment was de platenset zowel in de platenwinkel als de boekhandel te koop.

Handel in radio- en televisietoestellen was destijds, mits je onder de winkelprijzen ging zitten, zeer goed winstgevend te noemen. Meer en meer waren er radiotoestellen leverbaar via de niet reguliere handel. Daarbij werden toestellen dan ook illegaal geïmporteerd om ze ver onder de normale prijzen te kunnen doorverkopen. Het betekende tevens dat het risico gepakt te kunnen worden redelijk groot was. In april 1965 was het weer raak want onderzoek naar de grote smokkelzaak die enkele weken eerder aan het licht kwam na de aanhouding van de Meppeler handelaar J. W. waren nog meer namen gevallen. Bij een andere Meppeler handelaar werd vervolgens door de douanerecherche en agenten van de Meppeler gemeentepolitie 16 televisietoestellen en 6 radiotoestellen in beslag genomen.

Deze apparaten waren uit West-Duitsland ons land binnengesmokkeld. Het was komen vast te staan, dat bij een omvangrijke smokkelaffaire, waarbij voor meer dan tweehonderdduizend gulden aan televisietoestellen, radiotoestellen en elektronische apparaten was gesmokkeld, ook enkele buitenlanders waren betrokken. Men werkte volgens een bepaald systeem, waarover de recherche in verband met het onderzoek destijds geen nadere mededelingen wenste te doen. Vaak gebeurden dergelijke smokkelritjes via de kleinere wegen zodat de vaste grenscontroles op de autowegen konden worden omzeild.

Maar er was veel meer te beleven in de maand april 1965 als het ging om de radio. We waren er zo aan gewend als de VARA zendtijd had en er niet het gehele etmaal radio was te beluisteren. Er werd namelijk bekend gemaakt dat het socialistisch strijdlied na het ochtendnieuws van 8 uur niet meer zou worden uitgezonden. De leiding van de VARA had namelijk besloten deze traditie in het socialistische radioprogramma met ingang van half mei 1965 te laten vervallen. Alleen op zondag bleef het lied na het nieuws van 8 uur in de ochtend gehandhaafd. Ook de ochtendrubriek voor de vrouw op maandag-, woensdag- en vrijdagmorgen verdwenen uit het VARA radio programmering.

De radioprogramma's van de KRO ondergingen en de zomer van 1965 nogal wat veranderingen. 'Down in the valley', een serie vol met Country- en Westernmuziek ging verdwijnen, evenals 'Aan de oevers van de Schelde. Ook de twee bekende KRO-zangkoren 'de Woudzangers' en 'Ether charme', beiden onder leiding van Marinus in 't Woud, kregen te horen dat hun 14-daagse medewerking op zaterdagavond niet meer nodig was. Drie seizoenen hadden deze beide koren in radioprogramma's gezongen en regelmatig kwamen er brieven van enthousiaste luisteraars binnen. Als reden voor dit verdwijnen meldde een woordvoerder van KRO destijds: "Wij proberen ieder nieuw zomer- of winterseizoen iets nieuws te brengen, wij hebben veel succes met beide koren gehad maar we menen toch er mee te moeten ophouden."

De technische ontwikkelingen op vele gebieden brachten grote vooruitgang. Zo werd in het eerste kwartaal van 1965 bekend dat door de inzet van computers een beter gebruik van verkeerslichten mogelijk zou worden. De ideale situatie — het afstemmen van rood en groen licht op de behoefte van de verkeersstroom — zou worden bereikt door computers in de toenmalige toekomst het nodige denkwerk te laten doen. De Eindhovense hoogleraar prof. ir. A. Heetman was met de ontwikkeling van het computer-verkeerslicht al zover gevorderd, dat hij kon vertellen dat er één computer al in bestelling was. Het voordeel van de elektronische verkeersregeling maakte hij destijds duidelijk: "Werkt de normale installatie star volgens een tijdschema, de nieuwe installatie laat de groene fase voortduren zolang dat wenselijk is. Wachten voor rood licht als er op de kruisende weg geen verkeer te bekennen is, behoort dan tot het verleden. Voor het denk- en rekenwerk

van de computer wordt het verkeer al op grote afstand waargenomen. Een van de grootste vraagstukken is echter het kostenprobleem. Een eenvoudige computer kost een ton, maar het lijkt mogelijk een groot aantal verkeerslichtinstallaties aan te sluiten op één elektronische rekenmachine.”

Maar ook op het gebied van de televisie deden zich de nodige ontwikkelingen voort. Scholen die veel geld in kas hadden schaften zich eigen camera's en recorders aan om die tijdens de lessen te kunnen gebruiken. In ontelbare gezinnen in Nederland was het nog steeds verboden om een televisie in huis te hebben, daar van kerkelijke hogerhand een verbod was opgelegd. Dit was ook bij leden van de Gereformeerde Kerk het geval. Des te opmerkelijker was het bericht in april 1965 dat toeristen op het eiland Ameland spoedig tijdens het hoogseizoen, mits ze geen plaats meer konden krijgen in de kerk van Hollum, de diensten toch zouden kunnen gaan volgen.

De kerkenraad van Hollum voerde namelijk een vorm van bedrijfstelevisie in, waardoor cameralieden de dienst regisseerden en het buiten het kerkgebouw ook kon worden gezien en gehoord. Men was tot invoering overgegaan omdat er geen mogelijkheid was het kerkgebouw uit te breiden. Via een gesloten circuit was het derhalve voor het eerst mogelijk om de dienst op een grootschermin in een bijgebouw van de kerk op Eerste Pinksterdag van 1965 te volgen.

Herinnert u zich deze stickers nog? (2)

Henk de Boer uit Dokkum stuurde ons enkele foto's van de inhoud van een oude schoenendoos die hij zomaar weer eens opende. In het vorige nummer plaatsten we al een foto met radiostickers van landelijke stations. Ditmaal weer eentje, nu van een aantal FM piratenstations. Even verderop vindt u nog een foto.

JAZZ in de mid-zestiger jaren

tekst:
Hans Kroot

foto: Harry Pot - Nationaal Archief Fotocollectie Anefo, CC BY-SA 3.0 nl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=19929945>

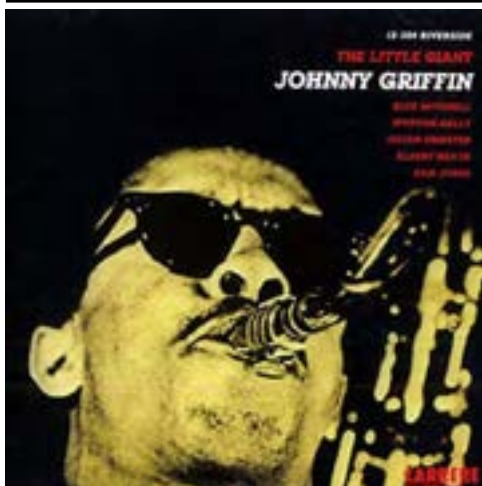
Mijn middelbare schooltijd liep in juni 1966 af met het mondelinge examen dat werd afgenomen in een schoolgebouw aan de rand van de binnenstad van Groningen. En, zoals verwacht, ging ik met het fel begeerde diploma naar huis en kon er worden gefeest. Aan de schoolgang waren ook de zogenaamde schooloptredens en dansavonden verbonden, waar bij lange na niet altijd toestemming werd verkregen er heen te gaan, vaak omdat de bijeenkomsten te lang doorgingen. En als de ouders dan toch toestemming gaven dan was het voor middernacht thuis zijn. Wat dat betreft is er het een en ander veranderd in de afgelopen vijftig jaren. Schooloptredens hadden we zowel in het oude Harmoniecomplex als in de Stadschouwburg. Hier waren het vaak klassieke optredens, bijvoorbeeld van alle 4de klassen (er waren er vier) met familie en vrienden als toeschouwer en een klein deel van elke klas op het toneel.

Daarnaast waren er ook vele activiteiten waarbij je ook in aanraking kwam met scholieren die andere opleidingen volgden en wel tijdens de zogenaamde bijeenkomsten van de Interscolaire Bond Groningen, de ISBG. Begin april 1965 was er een dergelijk feest waarbij de jazzmuziek centraal stond in Huize Maas. De ISBG — onder voorzitterschap van de heer P. G. de Bois — omvatte de middelbare en hogere scholen van Groningen, zoals de landbouwscholen, de kleuterkweekscholen, de Academie Minerva, de Opleiding Leraressen Nijverheidsonderwijs en de diverse huishoudscholen. De Jazzmuziek diende gepromoot te worden onder de scholieren en daarvoor was ondermeer het Trio Pim Jacobs ingehuurd. Het was Pim Jacobs zelf die voor de pauze een klein uur een jazzconcert gaf met daarbij leerzame inhoudelijke informatie.

In het Trio Pim Jacobs werd hij destijds begeleid door zijn broer Ruud Jacobs op bas, en Wim Overgaauw op gitaar. Hijzelf speelde piano. Hij liet een aantal stijlen horen, bijvoorbeeld die van de manier van pianospelen van Errol Garner. Het trio gaf verder impressies van ondermeer de stijl van wat destijds Modern Jazz werd genoemd. Ook na de pauze werd nog een half uur geluisterd naar de muziek van het Trio Pim Jacobs. De avond werd afgerond met de mogelijkheid tot dansen, begeleid door het Groninger Combo 'The Training College Five'.

Het zal die avond, ofwel nacht, zijn geweest dat mijn oude heer om 20 voor 1 uur bij de deur van Huize Maas stond om me vermanend naar huis te sturen daar ik me niet aan de tijd van middernacht had gehouden. Terugkijkend in mijn aantekeningen bleek de volgende avond een ander belangrijk evenement plaats te hebben gevonden.

Op zaterdagavond 3 april 1965 was er een optreden van de bekende Amerikaanse jazzmusici Art Taylor en

Johnny Griffin. De actieve Groninger Jazzclub '64 had voor dit concert gezorgd. Een paar honderd, voornamelijk jonge mensen, waren in de bovenzaal van de Mambo Bar aan de Turfsingel in Groningen oor- en ooggetuige van het improviseren van drummer Art Taylor, tenorsaxofonist Johnny Griffin, bassist Jacques Schols en pianist Cees Slinger.

Een krantenbericht meldde over het optreden: 'De twee laatstgenoemde musici. Nederlanders, bleken volledig in staat een goede, levendige ondersteuning te geven aan het spel van de beide Amerikanen en daar zelfs nog iets eigens aan toe te voegen.'

Johnny Griffin is op het gebied van de moderne jazz behoorlijk bekend. Zijn speeltrant is die welke enige jaren terug modern was. Dat neemt niet weg dat hij boeiend musicteert. Hij speelt beurtelings fel en hard, echte bop, zoals in 'Nights in Tunesia', en vloeiend melodius, met een diepe 'sound', die in 'Who's getting

sentimental over you' zowel deed denken aan het geluid van Coleman Hawkins als aan dat van Stan Getz.'

Over drummer Art Taylor schreef men dat hij een meester was op het slagwerk. De Nederlandse bassist Schols leverde een prachtige prestatie door zijn solo in het eerder genoemde: 'Who's getting sentimental over you'. In tegenstelling tot de bijeenkomst in Huize Maas van een avond eerder, was het publiek volop aanwezig en helemaal in de ban van de gebrachte muziek. Behalve de gastmusici speelde ook het huiscombo in de Mambo Bar: Leo de Ruiter op drums, Freddy Rikkers op bas en Rein de Graaff op piano.

Rein de Graaff, geboren in Veendam, is alom bekend in Nederland en internationaal ook zeer gewaardeerd. <http://www.draaiomjeoren.com/interviews/degraaff.html>

In 1965 vierde jazz zangeres Rita Reys een jubileum. Tien jaar lang nam ze jazzplaten op en dat betekende destijds wel iets in een land, waarin het uiterst moeilijk was opnamen met jazzmuziek aan de man te brengen. Natuurlijk vormde ook het buitenland een belangrijk afzetgebied, een direct gevolg van de kwaliteit, kenmerkend voor Rita's vocale prestaties. Maria Everdina Reys werd op 21 december 1924 in Rotterdam geboren. Haar vader, Karel Reys sr., was een bekwaam musicus, die als kapelmeester en 'Stehgeiger' in grote theaters en clubs gewerkt had. In het leven van zijn kinderen betekende de muziek dan ook altijd meer dan iets waarmee vader zijn brood verdiende.

Ook Karel Reys jr. (destijds anderhalf jaar jonger dan Rita) werd beroepsmusicus en van de meisjes Reys heeft onder anderen Elly zich destijds naast haar grote zuster leren kennen als een uitstekend jazzvocaliste. Toen Rita zestien jaar was, rijpte bij haar het plan zangeres te worden. Zij kende toen nog maar één liedje: 'Nobody's Sweetheart,' waarmee zij een auditie maakte bij de Hawaian Minstrels onder leiding van Frans van Lankeren. Oppervlakkig had Rita in die tijd al met jazzmuziek kennis gemaakt bij vrienden, die platen van Goodman, Basie, Ellington en Armstrong bezaten.

Rita wilde meer van de jazz weten. Dat gebeurde in 1943 in Hilversum, waar zij kennis maakte met ondermeer de drummer Wessel Heken, met wie ze op 21 november 1945 in het huwelijk zou treden. Heken

speelde bij Lex van Spall. Dit orkest trad ondermeer op in het Hof van Holland in Hilversum, toen omgedoopt in de 'Moonlight Garden', een club voor Canadese onderofficieren.

De jaren 1949 en 1950 waren historische tijden voor de Nederlandse jazz met twee dominerende ensembles: het Rob Pronk Boptet en het Rita Reys-sextet. Laatstgenoemde formatie maakte tournees door Engeland, Duitsland en Zweden. In deze periode kwamen er radio-uitzendingen en platen. In Amerika zong Rita bij Art Blakey, Count Basie, Stan Getz, Sonny Rollins en Jimmy Smith.

In 1957 kwam Wessel Heken plotseling te overlijden. Rita, achterblijvend met een dochtertje van nog geen drie, probeerde een tijdje om met wat lichter getinte liedjes aan geld te komen. Langzaam herstelde zij zich van het verlies. Pas na een jaar was zij weer terug in de jazzwereld; rijper, wijzer en intenser zingend. Zij was geregeld in gezelschap van de jonge pianist Pim Jacobs (geboren 29 oktober 1934). In 1960 vroeg Pim Rita ten huwelijk en op 30 september van dat jaar trouwden zij. Pim Jacobs bleek niet alleen een voortreffelijke echtgenoot, maar ook zijn waarde te hebben als zaakbehartiger voor Rita Reys en een warm voorvechter te zijn van de jazz.

De vele prijzen die Rita in de jaren voor 1965 kreeg uitgereikt, werden voor een goed deel bereikt door Pim's muzikale en zakelijke werk. Zo vergaarde ze ondermeer de Europabeker, de Edison, de prijs van Comblain-la-Tour, Juansles-Pins en eind 1964 de prijs van het jazzfestival te Praag. 'My Funny Valentine' was Rita's eerste opname, terwijl 'Boy From Ipanema' haar meest recente was in 1965.

Onderstaand nogmaals een foto met verzamelateriaal van Henk de Boer. We herkennen o.a. (een stukje van) een FRS-Holland sticker en een foto van de ingang van het Caroline House in Den Haag.

tekst:
Hans Knot

AVRO'S PALET & JAN KOOPMAN

Afmetingen: hoog 330 mm.
lang 620 mm breed 225 mm.

Vele radiomakers hebben in de afgelopen zestig jaar hun eerste ervaringen opgedaan binnen de vele zieken-omroepen in Nederland. Ikzelf heb tussen 1969 en 1983 tal van activiteiten ontwikkeld in de regio Groningen. Wat de reden geweest is op die manier de wereld van radio binnen te stappen kan ik me eigenlijk niet meer herinneren. Wel dat ik opeens aanwezig was in de kelder van het oude RKZ aan de Verlengde Hereweg in Groningen, en daarna kon ik de volgende donderdag op proef een programma presenteren. Gevolg was dat ik gegrepen werd door het radiomonster. Op de radio had je een aantal programma's dat geheel of deels bestemd was voor de zieke medemens. De Muzikale Fruitmand zal zeker niet van invloed zijn geweest voor mij om radio voor zieken te gaan maken want dit programma was pas in 1976 voor het eerst te horen.

Mijn moeder was een fervente KRO-aanhanger, bezocht wel eens de KRO-studio met de damesvereniging van de Sint-Franciscuskerk in Groningen om daar een 'Moeders Wil is Wet' bij te wonen. Binnen die omroep had je ook een programma, 'De Zonnebloem', dat totale aandacht besteedde aan de zieke medemens. Tenslotte was er het programma 'Palet' bij de AVRO, waar ik deze keer historisch gezien wat meer aandacht aan wens te besteden.

Op 18 mei 1965 werd namelijk de 500ste aflevering van dit programma via de AVRO uitgezonden in presentatie van Jan Koopman. Dat betekende, met een niet altijd wekelijkse rotatie, dat het destijds al bijna twaalf jaren was te horen.

*Damesvereniging op bezoek
bij de KRO met geheel rechts
moeder Knot
(foto: archief familie Knot)*

In een van de interviews die destijds verschenen stelde Koopman: "Ik beleef er altijd veel plezier aan, ook al omdat het een van de weinige programma's is die altijd 'live' gaan. Dat is toch zo'n fijne sensatie om daar in de studio te zitten, te beginnen en niet meer terug te kunnen, daar hebt u geen idee van."

Jan Koopman beweerde nooit echt over ziektes en ziek zijn in zijn programma's te praten. Dit omdat hij zelf langdurig ziek was geweest en wist hoe de mentaliteit van zieken was en is. Daarbij doelde hij op het feit dat het geen nut had zieken nog ziekte te maken. Bijna was er trouwens over dit jubileum destijds een schaduw gevallen want het was bij de leiding van de AVRO de bedoeling dat het programma 'Palet' op een drastische wijze zou worden ingekort of een geheel andere opzet zou krijgen. Maar vlak voor het jubileum in mei 1965 werd bekend dat 'Palet' gewoon het 'Palet' zou blijven, zoals de luisteraars gewend waren.

Jan Koopman was blij met het genomen besluit maar stelde tevens met nadruk dat hij vond dat Palet een programma was zonder enige pretentie: "Het stelt niets voor en ik geloof dat daaraan het succes van deze uitzendingen te danken is. Ik houd niet van gezwollen publiciteit, behalve dan een beetje deze keer."

Jan Koopman heeft destijds heel wat buitenlandse gasten in Palet ontvangen. Om eens een paar namen te noemen: Vera Lynn, Peter Sellers, Larry Adler, Peter Nero, Los Indios Tabajaros, Mahalia Jackson, Sheila, Lena Horne, Peggy Lee en Eartha Kitt. Het lijstje met Nederlandse artiesten die hun eerste optredens op de radio via het programma Palet maakten werd ondermeer gevuld door: het Cocktail Trio, The Sheppards en Joop van de Marel.

Heel opmerkelijk stelde Koopman in 1965 over sommige van de buitenlandse gasten: "Die buitenlandse artiesten zijn allemaal heel gezellige mensen, als ze hier komen, ook al zingen ze voor een andere zuil, dan bellen ze mij op en vragen te mogen komen zingen voor mijn zieken, gratis. Ik ken ze bijna allemaal en het klinkt wel eens duur als ik zeg: "We eten vanavond bij Vera Lynn", maar het zijn allemaal hele gewone mensen.

Uitzonderingen zijn er altijd en zo wist Joop Koopman te herinneren dat er ook gasten waren die totaal niet uit de verf kwamen, waarbij hij Marlene Dietrich als voorbeeld noemde: "Geen woord krijg je er uit, dat mens, toch eigenlijk allang passé, heeft zoveel vijven en zessen dat er werkelijk niet meer mee is om te gaan." Eigenlijk had Jan Koopman helemaal geen radiomaker willen worden. Zijn vader was directeur van een verzekeringsmaatschappij en deze wilde dat ook Jan in de assurantie zou ging. In Schotland kreeg hij dan ook zijn opleiding op dat gebied.

Zijn ambitie voor assuranties was echter nihil: "Altijd ging ik op sjouw met artiesten: mijn hart ging nu eenmaal uit naar muziek en omstreken. Toen werd ik ziek, vijf jaar lang. Eenmaal beter ben ik secretaris geworden van de stichting 'Onze lichte muziek' en in 1954 ben ik bij de AVRO in dienst gekomen." Vele stunts heeft Jan Koopman in de loop van de eerste 500 uitzendingen van het programma Palet bedacht. Zo werd er vanaf de Euromast in Rotterdam uitgezonden, vanuit de Trans Europe Expres en vanuit een DC-8 van de KLM. Via de KLM kwam hij ook in contact met stewardess Alice Oppenheim, die af en toe wat nieuwtjes in zijn programma vertelde. Zij viel bij de AVRO-leiding in de smaak, die haar vervolgens een aanbod tot omroepster deed.

Iets meer over de inhoud van AVRO's Palet, zoals ik eerder omschreef in het artikel 'Radioprogramma's voor specifieke doelgroepen, 1955-1965' (2004 Journal for Media and Music Culture Soundscapes): De AVRO liet op dinsdagmorgen het programma horen voor de zieken onder de noemer 'AVRO's Palet.' Dit programma stond onder leiding van Jan Koopman. Ook hier vinden we het streven om de zieken uit hun isolement te halen middels ontspanning en het brengen van actualiteiten en nieuws. Ook hier moest die doelstelling gerelateerd zijn aan het gegeven dat de berichtgeving de doelgroep, de zieken, moest opmonteren.

Voor dit deel van het programma was in de jaren zestig Tosca Hoogduin — een prachtige radiostem — verantwoordelijk. Ondanks het feit dat de AVRO geen christelijke achtergrond heeft, bracht men toch ook een dominee in het spel in de persoon van de zeemansdominee Bodaan, die ook wel de zingende dominee werd genoemd. De man stond bekend om zijn pittige, maar ook zilte toespraakjes. Daarnaast waren er altijd meer vaste gasten te horen om de zieke luisteraar op te frissen dan wel kennis bij te brengen. Cécile Dreesman was er bijvoorbeeld om de kunst van het borduren, toch ook een ontspannende bezigheid, tot in de kleinste draadjes duidelijk te maken. Muzikale onderdelen van AVRO's "Palet" werden opgediend door Mary Michon, Chris van Hoorn en Joop Stokkermans. Hierbij ging de aandacht niet alleen uit naar de Nederlandse muziek- en cabaretsceen, maar ook naar buitenlandse artiesten als Peter Nero en de formatie Los Indios Tabajaros. Bekende en minder bekende Nederlandse artiesten die met regelmaat optraden, waren Ilonka Biluska, The Sheperds, Louis van Dijk en zeer regelmatig ook het draaiorgel "De Arabier," dat van origine de Martinistad Groningen als basis had, voordat eigenaar Perlée het orgel weer naar Amsterdam terughaalde. Overigens is Joop van Zijl ook ooit bij Palet begonnen. Hij werkte toen nog als purser bij de KLM en verzorgde reisverslagen in het programma.'

In 1965 kreeg Joop Koopman ook een verzoek van de AVRO-leiding om eens te gaan duiken in de oude amusementsmuziek, zoals de muziek van de Britse dansorkesten. Jan Koopman gaf gevolg aan dat verzoek en dit resulteerde in het radioprogramma, dat op 14 oktober van dat jaar van start ging en 'Toppers van Toen' heette. Al snel kon men met betrekking tot dit toen nieuwe programma spreken van een groot succes. De leeftijd van het luisterend publiek lag naar schatting tussen de 28 en 88 jaar. Nadat Jan Koopman in 1973 met pensioen was gegaan, werd hij in 'Toppers van Toen'-verband opgevolgd door Wim Haarsma. Ondertussen waren er al weer tientallen jongeren die zich bereid hadden verklaard in de diverse ziekenhuizen in ons land zich toe te gaan leggen op de presentatie van speciale radioprogramma's gericht op de zieke medemens, al dan niet onder invloed van Jan Koopman en zijn AVRO-programma.

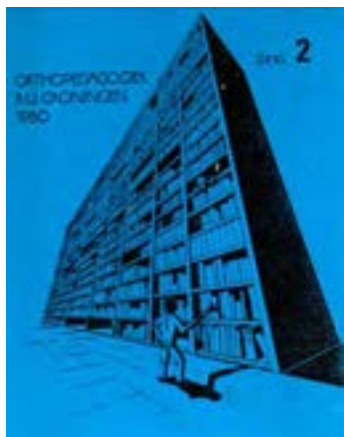

Verzamelwoede

tekst & foto's: Hans Knot

Op RTL4 is er een televisieserie waarin mensen worden geportretteerd die bijvoorbeeld eens gestart zijn met het verzamelen van een aantal zaken of objecten die men mooi vond en daarna zo'n obsessie kregen voor de aanwinst dat het ene na het andere object van hetzelfde soort werd toegevoegd. Ook is voor sommigen het verzamelen van eigen afval al genoeg om het huis vol te stouwen. Verzamelwoede kan een op zichzelf staande psychiatrische aandoening zijn, maar ook als onderdeel van een psychische aandoening als 'het Diogenes-syndroom'. In gedachten herinner ik me een aantal verschillende gebeurtenissen in de afgelopen 50 jaar waarbij er sprake van een ongebruikelijke verzameling was.

Allereerst werd ik door een collega in 1975 gevraagd of er een mogelijkheid was te helpen bij een verhuizing van een vriendin vanuit Sappemeer naar een van de hoge flats aan de Aquamarijnstraat in Groningen. Op de hoogte was hij van het gegeven dat ik actief was bij de ziekenomroep Studio '73 in het RKZ aan de Verlengde Hereweg en dat daar ook gebruik werd gemaakt van een transportbus van collega Poul.

Hij vertelde er vooraf niet bij dat deze vriendin organisatorisch totaal onbekwaam was en bovendien verslaafd was aan het maar blijven kopen van nylonkousen. Geloof het of niet maar deze Indische mevrouw had niet alleen minimaal 300 potjes met kruiden, die nog ingepakt dienden te worden, maar ook ontelbare paren nylons. Gelukkig waren deze nylons allemaal nog ingepakt en was het voor ons mogelijk ze snel uit de diverse kasten te halen en in te pakken in

Catalogus Rijksuniversiteit Groningen

Flankeurspoort
Groningen

plastic zakken. Immers had deze mevrouw er niet aan gedacht dat door gebruik van kartonnen dozen het gemakkelijker zou zijn om qua volume te transporteren.

Vaak is het onnuttig verzamelen een gevolg van psychische problemen en kan het tot vreemde neigingen leiden. Het zal rond 1981 geweest zijn, ik was in die tijd bibliothecaris bij het Instituut voor Orthopedagogiek, dat een ouder iemand – zeker geen student van de afdeling – kwam informeren of we ook een catalogus in boekvorm hadden. Ik heb er hem een ter hand gesteld waarna hij in de studieruimte uren lang zat te turen in het gedrukte exemplaar. Dezelfde week kwam hij nog drie keer terug

om in herhaling van gedrag te vallen. Op vrijdagochtend besloot hij een exemplaar voor zichzelf aan te schaffen en nadat hij deze had betaald verkondigde hij dat hij inmiddels, door het verdiepen in inhoud van de catalogus, zo veel informatie had ingewonnen dat hij kon gaan voor het einddiploma zodat hij zich spoedig ook 'Orthopedagoog' kon noemen. Hem niet serieus nemend werd hij ontzettend kwaad want hij meende op deze manier al minimaal 11 studies te hebben afgerond.

Een derde voorbeeld brengt me naar het begin van de jaren negentig van de vorige eeuw toen een van de buurtbewoners verhuisde naar Blauwborgje aan de Zonnelaan. Een vrouw die bekend stond als de 'geleerde' mevrouw en bijna nooit contact had met de directe bureu. Tot onze grote verbazing kwam enige tijd later de gemeentereiniging om het huis, voor een groot deel volgepakt met kranten en tijdschriften, te ontruimen.

Maar het meest extreme voorbeeld van 'verzamelwoede' brengt ons terug naar het jaar 1971. Op dinsdag 16 februari van dat jaar heeft eerst een aantal agenten een kijkje proberen te nemen in een huis gelegen aan de Flankeurspoort, gelegen halverwege het laatste deel van de Moesstraat – richting Selwerd. Ze wilden namelijk de bewoner van het pand '1a' aan de tand voelen omtrent een fietsendiefstal. Het huis bleek zo volgestouwd met fietsen dat men pas het huis in kon nadat de voordeur grotendeels was gesloopt.

Een postbode miste zijn fiets en was op de hoogte van een buurtbewoner die iets met rijwielen had. Hij besloot een kijkje te nemen bij de woning van de toen 71-jarige J. van D, die destijds 'de opa' van de buurt werd genoemd. De postbode constateerde dat de oude man aan allerlei fietsen zat te morrellen en sprak hem eerder aan, waarna de man hem vertelde handelaar in tweedehands fietsen te zijn en vervolgens kreeg de postbode het adres van de man. Hij vertrouwde de zaak

niet en stelde de politie op de hulppost, vooraan de Moesstraat, op de hoogte.

Maar toen men bij de woning aan de Flankeurspoort kwam bleek dat de bewoner superverzamelaar was want niet alleen het portaal, het trappenhuis, de keuken en diverse kamers van het huis waren volgestouwd met fietsen, banden, sturen en andere onderdelen. Het was slechts mogelijk via een heel klein gangetje het bovenhuis binnen te komen. Niet alleen de 71-jarige man trof men in het huis aan maar ook zijn toen 64-jarige vrouw die al een lange tijd niet meer door de burens was gezien. Doordat ze redelijk zwaarlijvig was kon ze haar huis, vanwege de opstapeling aan fietsen, niet meer verlaten.

Het bleek ook dat er verder niet gesproken kon worden over 'normale omstandigheden' want tussen alle fietsen lag een matras op de grond, waarop de slapende uren werden doorgebracht. Het enige andere meubelstuk in huis was, volgens een verslag in de regionale krant, een televisietoestel. Uiteraard werd de recherche ingeschakeld en de eerste vraag die naar voren kwam was hoe het mogelijk was dat er nooit brand was ontstaan

omdat er ook in de directe omgeving van het gaspitje allerlei rotzooi was opgeslagen.

Dezelfde dag nog kwamen vrachtauto's van de Groninger Gemeente Reiniging voorrijden en het duurde twee dagen voordat het gehele huis was ontruimd. De betere exemplaren werden door de politie meegenomen en men hoopte, na publiciteit over deze verzamelwoede, dat eventuele eigenaren van gestolen fietsen zich zouden melden op het politiebureau.

ESSO PRESENTEERT

4

TIJGER-BEKERS

VAN ECHT BAVARIA PORSELEIN

satijnwit, fleurige decoraties,
moderne vorm, handig formaat,
geschikt voor alle dranken!

3.75 + 4 zegels
Winkelwaarde f. 17,-

Haal 'n spaarkkaart
bij een Esso dealer!

STOP 'N TIJGER IN UW TANK! **EXTRA**

- **ADVERTENTIE**
VAN TOEN -

Meer dan 100 jaar Lyndensteyn

tekst: Hans Knot

In 1956 werd ons land getroffen door een epidemie van kinderverlamming en diende er enorm veel extra zorg ingezet te worden. Een van de instellingen was 'Lyndensteyn' in het Friese Beetsterzwaag — vanouds de Cornelia Stichting genoemd - en daar kreeg men nog eerder dan men gedacht had een nieuwe taak. Men diende zich te ontfemen over vele kinderen uit de drie noordelijke provincies, die resttoestanden van kinderverlamming hadden.

Onder leiding van de arts dhr. A. W. Bom uit Groningen is in de daaropvolgende jaren op het gebied van de revalidatie prachtig werk gedaan. In 1965 werd bekend gemaakt dat sinds de op grote schaal toegepaste vaccinatie kinderverlamming aanmerkelijk minder voorkwam dan in 1956 met de epidemie. Dat betekende voor Lyndensteyn, aanpassing aan de nieuwe omstandigheden en dus werden er in 1965 andere doelen gesteld, waarop de organisatie snel werd aangepast.

Vanaf dat moment werden vooral spastische patiëntjes en kinderen met andere lichamelijke gebreken, geholpen. Hoewel er dus steeds weer een verzorging van andere aard diende te worden gegeven heeft men op Lyndensteyn in mei 1965 het vijftigjarig bestaan gevierd. Al die tijd stond één belangrijke zaak bovenaan: het hulpbehoevende kind zo goed mogelijk bij te staan en als het kan te genezen.

Uit die gedachte was het centrum vijftig jaar eerder trouwens ook voortgekomen. In 1915 werd het landhuis van de familie Van

Lynden te Beetsterzwaag verbouwd tot ziekenhuis en de financiering van het verpleeghuis gebeurde uit het familiekapitaal. Dat maakte het mogelijk dat kinderen uit de streek, die verpleegd dienden te worden — destijds voornamelijk tbc-patiëntjes — goedkoop of zelfs gratis konden worden geholpen. De toenmalige baron en barones Van Lynden stelden hun daad om daarmee de nagedachtenis aan hun enige dochter Cornelia, die in 1880, net twintig jaar oud overleed, te eren.

Van deze freule Cornelia van Lynden is een door Pier Pander gemaakt marmerreliëf in de hal van Lyndensteyn geplaatst. Na de vele veranderingen die zich in de loop van de eerste vijftig jaren hadden voltrokken heeft het centrum rond 1965 voor die tijd wel een bijzonder moderne vorm gekregen. Het was volledig ingericht voor klinische revalidatie van 62 kinderen en daarnaast waren nog enkele patiënten in dagbehandeling. Een belangrijke aanwinst betekende in 1962 de eigen school voor buitengewoon lager onderwijs; deze stond ook open als dagschool voor lichamelijk gebrekkige kinderen, die niet voor verpleging behoeften te worden opgenomen.

In maart 1965 werd de bouwactiviteit, die de jaren daarvoor wel bijzonder groot was geweest, besloten met het gereedkomen van een nieuwe vleugel van het zusterhuis, een handvaardigheidstherapielokaal en een kleuterlokaal. Direct werd gedacht aan de toekomst middels een uitbreiding tot een capaciteit voor 90 kinderen, want de hulp aan het gebrekkige kind — in welke veranderende vormen ook — bleef steeds noodzakelijk.

Het spreekt vanzelf, dat het feest destijds, dat op 16, 18 en 22 mei 1965 werd gevierd, vooral een kinderfeest werd. Hoogtepunt daarvan was de kinderkermis, die op 18 mei, de geboortedag van freule Cornelia van Lynden, werd geopend door de toenmalige burgemeester van Opsterland, de heer W. Harmsma. Nadat dan in de middag een receptie werd gehouden was er 's avonds een groot vuurwerk ontstoken. Die dag werd er ook een krans gelegd op het graf van de familie Van Lynden bij de Nederlandse Hervormde kerk te Beets en in de zwemzaal werd een metaalplaat

onthuld. Op 16 mei werd in de Hervormde kerk te Nijbeets een herdenkingsdienst gehouden en op 22 mei 1965 vond een reünie van oud-patiënten plaats.

Inmiddels zijn we weer ruim een halve eeuw verder en bestaat 'Lyndensteyn' ruim een eeuw. Men spreekt nu over 'School Lyndensteyn' die deel uitmaakt van de Stichting Speciaal Onderwijs Fryslân en het is een mytil- en tytilschool voor speciaal en voortgezet speciaal onderwijs. De huidige leerlingpopulatie bestaat uit kinderen en jongeren van vier tot en met twintig jaar die lichamelijk of meervoudig beperkt of langdurig ziek zijn. Men heeft al enkele jaren ongeveer 230 leerlingen op school. School Lyndensteyn wil de leerlingen toerusten op een zo volwaardig mogelijke plaats in de maatschappij, waarbij het motto: 'School Lyndensteyn beweegt je!' voorop staat.

In dit artikel wil ik aandacht besteden aan een persoon uit de Nederlandse radiogeschiedenis die in 1971 zijn zilveren jubileum heeft gevierd en eigenlijk te weinig in de spotlight heeft gestaan. Het gaat om Roel Rengers, ooit, samen met Leo Pagano, de bedenker van het NOS Sportprogramma 'Langs de Lijn'. Weinigen herinneren nog zijn naam laat staan zijn stem want Rengers hield zich vooral op de achtergrond. Het waren vooral mannen als Theo Koomen, Wim Hoogendoon en Dick van Rijn die in de beginjaren van het programma 'Langs de Lijn' aandacht trokken en bekend werden in sportlievend Nederland.

De grote initiator en regelaar in die begintijden was echter Rengers en in maart 1971 werd het lichtelijk gevierd dat hij een kwart eeuw omroepman was, waarna op 9 mei 1971 nog eens een klein feestje werd gevierd toen de 250ste aflevering van het Sportprogramma op de radio was te beluisteren. Zoals gezegd werd zijn jubileum lichtelijk gevierd want van hogerhand werd er niets vernomen op die bewuste eerste maart. De anekdote gaat dat de secretaresse van de toenmalige programmacommissaris Wagenaar op de kamer van Rengers was gekomen en een feestelijk bloemstuk had gezien. Ze verontschuldigde zich daar binnen de leiding men er vanuit ging dat op 10 maart het jubileum plaatsvond.

Roel Rengers begon vijftientig jaar eerder bij de snel groeiende afdeling 'Gesproken Woord' van de VARA. Door de groei van die afdeling werd er op een bepaald moment een opsplitsing gemaakt waardoor er een aparte sportredactie ontstond. Rengers vond er samen met Bob Spaak een plek binnen dit onderdeel en zouden destijds samen het 'Zondagsportjournaal' maken dat tussen vijf na zes en half zeven in de avond werd uitgezonden via de radio en veel luisteraars trok.

In die tijd had elke omroep zijn eigen sportprogramma op de radio. Wie boven de 65 herinnert zich niet Tom Schreurs' en later Dick van Rijn's Sportrevue van half vijf tot vijf in de middag en vele andere, zoals KRO's Goal met ondermeer Theo Koomen en Felix Meurders? Op een bepaald moment werd het iedereen binnen de omroepen duidelijk, dat een bundeling van sportieve omroepkrachten alleen maar meer service aan de luisteraars kon betekenen.

Het was Eef Brouwers die in 1971 terugblikte op een ander programma waar Rengers zijn aandeel in had. In 1966 ging het gecombineerde sportprogramma 'Marathon-Sportrevue' van start. Roel: "Ook geen gekke naam, maar er kleefden nog te veel banden met het verleden aan. We hadden een heel nieuwe programmaopzet en daarom moest er ook een heel nieuwe naam komen. Ik bedacht 'Langs de Lijn', stelde het voor en het werd aangenomen. Direct in 1967 begonnen we onder die nieuwe naam, die het nog altijd geweldig doet."

'Langs de Lijn' zat aanvankelijk op Hilversum 1 of 2 in de lucht tussen half drie en vijf uur en tussen vijf over zes, direct na de nieuwsdienst, en half zeven. Op 10 mei 1970 verhuisde het programma naar Hilversum 3, dat in de strijd tegen zeezender Veronica best een opkikkertje kon gebruiken. De tijden bleven destijds voorlopig nog hetzelfde, maar op 29 november 1970 ging een langgekoesterde wens in vervulling. 'Langs de Lijn' werd een programma van vier aaneengesloten uren op de zondagmiddag, en wel van twee tot zes. Hoewel Hilversum 3 niet overal in het land even perfect kon worden ontvangen — vooral automobilisten klaagden over zenderbereik van Hilversum 3 - sloeg de nieuwe opzet geweldig aan.

Dagelijks kwamen er destijds op Roel Rengers' bureau in het Omroepkwartier brieven binnen van enthousiaste luisteraars. Vooral bewonderaars van de kleinere sporten, die voorheen weinig tot geen aandacht kregen in de sportprogramma's, uitten hun lof over de inhoud van Langs de Lijn.

In 1970 was de sportredactie ook succesvol met de manier waarop de Tour de France in de zomer was verslagen namelijk via een programma dat iedere dag horizontaal werd gepresenteerd tussen één en zes uur in de middag. De sport op de radio zat in 1971 duidelijk, mede dankzij Roel Rengers, in een warme snelle vooruitgang.

WIM SONNEVELD
(Op 45 toeren)
f1.25 BIJ UW GULF-DEALER

Hoor hoe dokter Heidemier proefsliep in z'n bungalow-tent; en wegdreef onder bloedrode bliksems: Hoor hoe Pim de Pompbediende vijftig piek, verpeelde en Ab de Wegerwacht een kenner van operaties blijkt te zijn. Beschreven door Eli Asser - op-
geblecht door Wim Sonneveld. Extra Kick 2 is uitsluitend verkrijgbaar bij de Gulf-stations met het grote Wim Sonneveld-affiche. Voor pak. weg. f 1.25. Haal Extra Kick 2 vandaag. En tank een tankvol Super No-Nox, de benzine die uw wagen een Extra Kick geeft.

Gulf

- ADVERTENTIE
VAN TOEN -

tekst: Hans Knot

Recentelijk is een deel van het 'werkklaken' van de Stadsschouwburg Groningen weggehaald. Het gaf de schilders en andere werklieden de nodige bescherming tijdens de restauratiewerkzaamheden aan de buitenzijde van de Schouwburg. Beetje bij beetje zal het eigen uiterlijk van het prachtige gebouw, gelegen aan de Turfsingel, weer ouderwets herkenbaar worden. Het is een van de gebouwen waar niet alleen de gemeente Groningen maar ook vele van de inwoners trots op zijn.

Als binnenkort de tijdelijke verpakking helemaal is verdwenen is de restauratie van de buitenkant van het gebouw voltooid en kan een aanvang worden genomen met diverse herstelwerkzaamheden en aanpassingen van de binnenkant van de Schouwburg. Dat kan alleen als de nodige subsidies worden toegekend en de gemeente zelf ook hier en daar een potje met geld opentrekt voor de nodige restauratieactiviteiten.

Toen ik recentelijk langs het gebouw fietste kwam in herinnering dat in de jaren zestig van de vorige eeuw er nogal wat ongenoegen was over het te volgen beleid van de schouwburgdirectie. Het was destijds vergelijkbaar met de regelgeving van het merendeel van de kerkbesturen: mensen met veel geld konden hun eigen stoel huren zodat ze altijd verzekerd waren van een plekje tijdens een uitvoering. Het leek erop dat de elite voorrang kreeg op de mensen die het zich niet konden veroorloven grote bedragen voor ontspanning uit te geven en daarom incidenteel een bezoek wilden brengen aan de Schouwburg.

Er waren destijds 750 plaatsen beschikbaar, waarvan er 500 in de verhuur waren en er dus voor losse verkoop van kaarten maar 250 plaatsen voor een voorstelling beschikbaar waren. Dit betekende vooral bij populaire voorstellingen volle zalen maar dat bij minder populaire optredens er vaak een zaal met vele lege plekken was omdat dan slechts gemiddeld 20 procent van de huurders van de vaste plaatsen kwam opdagen. Dat gebeurde bij liefst 75% van de voorstellingen die er per jaar waren. Wel was het zo dat de huurders, wilden ze naar een voorstelling gaan, altijd een kaartje dienden te kopen maar gegarandeerd plaats konden nemen op de door hen gehuurde plek. Dat betekende bij voorstellingen, die populair waren, dat er grote rijen

mensen zich voor de schouwburg opstelden maar ook ontevredenheid bij de mensen achter in de rij die vaak geen kaartje meer konden krijgen omdat alle plekken inmiddels waren bezet.

Directeur van de Groninger Stadsschouwburg was in 1965 de heer R. van der Horst. Hij was destijds al 12 jaar verbonden aan de Schouwburg in Groningen. Toen hij in dienst kwam vond hij de verhuur van vaste plaatsen maar een naar systeem, maar in de loop der jaren was het toch wel meegevallen. Desondanks besloot hij het systeem met ingang van het nieuwe toneelseizoen, dat in september 1965 begon, te laten vervallen. Het was volgens hem niet alleen ondemocratisch maar ook een verouderd systeem. Met het vervallen was er in geen enkel theater in Nederland nog sprake van huurprivileges en kon in principe iedereen de plek opteren die men wilde hebben, mits er al niet een kaartje voor betreffende plek was verkocht.

De verandering riep wel de vraag op of diegenen die altijd een plek hadden gehuurd zich nog wel wensten in te zetten om individuele tickets te kopen met de gedachte niet meer in aanmerking te kunnen komen voor de mooiste plaatsen.

De tickets waren destijds aanzienlijk goedkoper dan de prijzen die heden ten dage dienen te worden betaald. De duurste plek kostte 6 gulden, bij hoge uitzondering bij bijzondere voorstellingen 7,50 gulden.

Van der Horst stelde in 1965 in een interview dat bij het oude systeem een bepaalde groep mensen van mening was dat de schouwburg en haar voorstellingen niet voor hen was, terwijl het doel van de wijzigingen vooral het aantrekken van mensen was, die voorheen niet naar de Schouwburg gingen. Zo stelde hij: "Ik ben bijvoorbeeld al enkele jaren bezig de provincie te activeren voor schouwburgbezoek. We hebben het een beetje psychologisch bekeken. Inderdaad, ik geloof ook dat deze maatregel het publiek zal aanspreken. Aan de andere kant zijn er echter een hele hoop mensen, die erg gevoelig zijn voor een eigen stoel. Als het niet zo goed bezet is, willen we die mensen wel eens een paar rijen naar voren zetten, maar dan zeggen ze soms: — nee, dit is mijn stoel, déze heb ik gehuurd. — Je went aan een plaats; ik heb ook mijn eigen plaats. Als mijn vrouw ergens anders zit, zegt ze: — onze plaats is toch beter."

Soms kwam het in die tijd voor dat een voorstelling kwam te vervallen. Zo was er in maart 1965 'De avonturen van de brave soldaat Svejk' gepland, maar bij gebrek aan belangstelling ging de voorstelling niet door. Er waren slechts 35 kaarten verkocht. Dat was voor de schouwburgdirecteur veel vervelender dan 'nee' te moeten verkopen wegens overgrote belangstelling. Een vrij groot percentage van het Schouwburgpubliek kwam in die tijd trouwens vanuit de provincie. Van der Horst meende dat dit vooral kwam omdat er een vrij grote categorie in de universitaire wereld van de stad Groningen was, die niet aan een bezoek aan de Schouwburg toekwam. Het was hem gebleken dat de belangstelling uit die richting maar matig was, maar in totaliteit was de directeur te spreken over het goede publiek waardoor de westelijke toneelgezelschappen het heerlijk vonden om in Groningen te spelen.

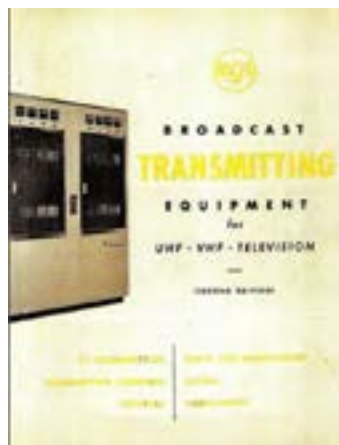
Willem Steentjes, ‘puzzelkampioen’

Behalve radio aan de programmatische kant heeft Henk Kruize al sinds zijn tienertijd heel veel interesse voor de technische kant, die zich dan weer uit in een grote verzameling radio's en alles wat zich daar omheen begeeft. Jarenlang was "Radio Bulletin" van De Muiderkring een van zijn meest geliefde bladen. Op een wat regenachtige dag (met op de achtergrond een lekker oud Caroline programma via een ReVox) kwam Henk, al bladerend door wat oude uitgaven een opmerkelijk fotootje tegen.

In het blad van januari 1967 stond namelijk een mooie foto van Wim (Willem) Steentjes, oftewel Will van der Steen, die de maand daarvoor de maandelijkse prijsvraag had gewonnen. Ook was Willem, zij het wat onduidelijk, te herkennen in de foto's die gemaakt zijn op het REM-eiland toen de "puzzelclub" van Dr. Blan, die de prijsvragen voor Radio Bulletin opzette, een bezoek aan het kunstmatige eiland bracht. Deze foto's zijn te vinden in het Radio Bulletin van oktober 1964.

En nu we het toch over de REM hebben, Henk stuurde ook een mooie brochure met RCA TV-zenders uit eind jaren 50. Hierin staan o.a. de twee TV-zenders die aan boord van het REM eiland werden gebruikt:

<http://freewave-media-magazine.nl/wp-content/uploads/2017/09/RCA-TV-zenders-catalogus-1956.pdf>

DE CERBERUS

Het verhaal van
een bijzonder schip

tekst: *Lieuwe van der Velde*

ROYAL AUSTRALIAN NAVY 'To fight and win at sea'.

Wie in 1926 gestaan had op de rode zandstenen rotsen aan de haven van Melbourne, had iets kunnen zien van historisch belang. In september 1926 sleepten drie sleepboten, de Agnus, de Minah en de Plover, een oud oorlogsschip naar de laatste rustplaats. Dit schip was de Cerberus; ontdaan van alle nog bruikbare materialen. Ze sleepten de romp naar Half Moon Bay. Daar moest deze als rif en golf breker dienst gaan doen. (De juiste positie is: 37 grd 58 min 60 sec Zuid en 146 grd 28 min en 27 sec Oost).

Maar wat was de geschiedenis van dit opmerkelijke schip? Ik hoorde voor het eerst over dit schip in een film op de BBC. Daar werd dit even terloops genoemd als onderdeel van een natuurfilm. Daarna heb ik contact gezocht met de Australische overheid en hoorde lange tijd niets. Tot er een e-mail kwam, of het juist was dat ik informatie wilde hebben. Dat heb ik bevestigd en daarna kreeg ik veel foto's en een beschrijving van dit schip. Ik kreeg zelfs een proefschrift van Alan Deogracias. Hij is majoor in het Amerikaanse leger en promoveerde voor zijn studie geschiedenis op een onderzoek over het belang van een draibare geschutopstelling: "A revolution in military affaires".

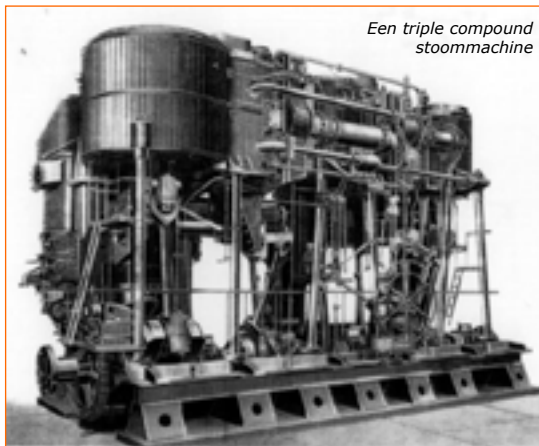
Na de Krimoorlog (1853-1856) was er een wankelende vrede tussen Engeland en Rusland. En deze toestand veroorzaakte veel onrust in zes Engelse kolonies in Australië. Deze kolonies waren voor hun bescherming helemaal afhankelijk van de Britse marine. Niet direct naast de deur. En dus vonden deze kolonies dat ze zelf iets moesten doen voor hun bescherming. Ze waren bang voor een aanval van de Russische vloot op de haven van Melbourne of Queenscliff. De beide forten daar, stelden wat bewapening betreft niets voor.

Koningin Victoria had in 1851 aan de kolonies zelfbestuur gegeven, maar hun be-

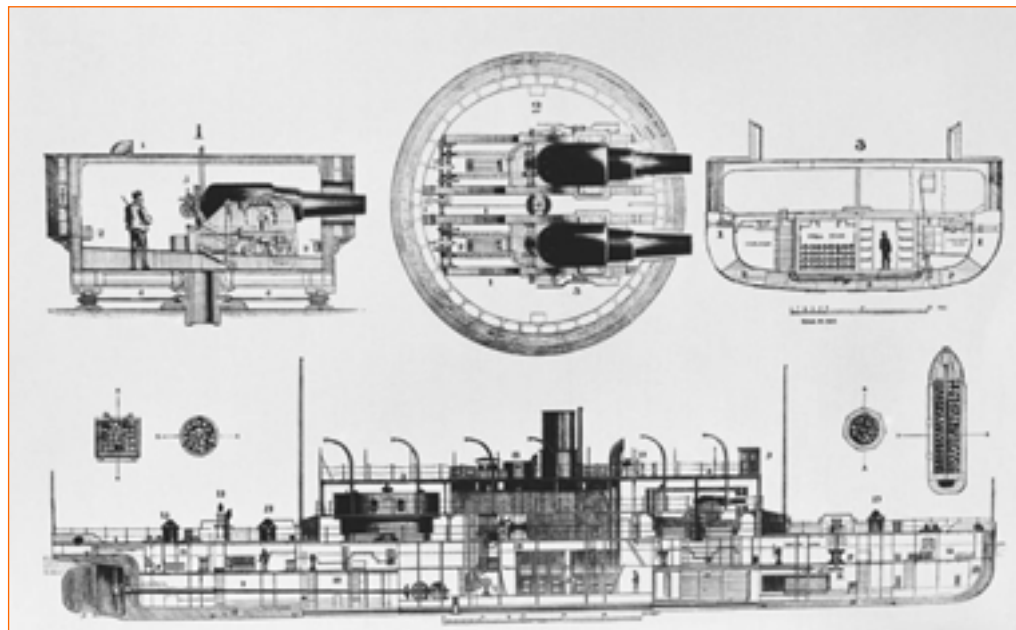
scherming bestond eigenlijk niet. Er lagen een paar oude oorlogsschepen en dat was het dan. Daarom werd er besloten een modern ijzeren oorlogsschip te laten bouwen. En dit werd het eerste oorlogsschip met een draaibare opstelling voor de kanonnen. Gebruikelijk was toen, om het geschut in de zijkant van het schip te plaatsen onder het bovendek. Een draaibare opstelling is uiteraard veel effectiever en wordt nog steeds gebruikt. De kosten voor een dergelijk schip waren toen 125.000 Pond. Waarvan Engeland 100.000 zou betalen. De Engelse regering zag het nut ook wel in van een goed bewapend schip voor Australië.

Derhalve dienden de kolonies zelf de resterende

Een triple compound stoommachine

25.000 Pond bij elkaar zien te krijgen. Dat lukte prima en werd de bouw gegend aan Palmer Ship Building & Iron Works op de werf Jarrow in Engeland. Het schip werd voorzien van twee Maudslay triple compound stoommachines. Het schip werd 225 feet lang (bijna 69 meter) en woog maar liefst 3500 ton. De twee stoommachines dreven elk een schroef aan en dit gaf het schip een snelheid van 10 knopen. Dit komt overeen met 18 km per uur.

Zo zag de Cerberus eruit

Type: Monitor

Keel: 01/09/1867

Een overzicht van het schip

Launched: 02/12/1868

Completed: 09/1870

Builder: Palmers' Shipbuilding & Iron Co

Yard: Jarrow

Yard Number: 225

Dimensions: 3340disp, 225.0 x 45.1 x 15.5(draft)ft

Engines: 2 x 2cyl (43 & 43 x 27ins), 1369hp

Engines by: Maudslay Son & Field, Lambeth, London

Propulsion: 2 x Screws, 10.0knots

Construction: Iron

Armament: 4 x 10.0ins, 2 x 12pdr & 2 x 6pdr QF guns

History:

09/1870 Victoria Naval Forces, Australia

1901 Commonwealth Naval Forces

1911 Royal Australian Navy

1921 Renamed PLATYPUS II

1924 Scuttled

aangesteld om de bouw te begeleiden en het schip later naar Port Philip te brengen. Port Philip is de baai voor de stad Melbourne in Australië. Maar voordat het schip klaar was kwam kapitein Norman te overlijden. Een andere kapitein, Panter, nam de taken over.

Na de tewaterlating en een aantal proefvaarten, begon de reis van het schip naar Australië. En dat ging niet zonder problemen. Op het eerste stuk van de werf naar Plymouth, merkte iedereen dat het schip een beetje slagzij maakte. De ene kolen bunker was net iets groter gemaakt dan de andere, dus dat scheelde al snel een paar ton kool. Met het laden van de kolen dienden ze hier rekening

HMVS Nelson - Wat is het toch jammer dat er zoveel van deze schepen zijn verdwenen.

De romp was gemaakt van 8 cm dik staal en het dek was maar liefst 3 cm dik met daarop een laag teakhout. Het schip kon helemaal worden afgesloten van de buitenwereld en water. Op deze manier was het schip niet stuk te schieten door het toenmalig bestaande geschut.

Maar door het enorme gewicht liep het schip niet snel tegen de golven op, maar ging er voor een deel dwars doorheen. En dat was voor de zeelui van die tijd ongehoord. Tijdens de hele reis naar Australië deserteerden er steeds weer bemanningsleden. En dat begon al in Gibraltar. Men had toen de Golf van Biskaje meegemaakt met alle problemen van dien.

Met de bouw van dit drijvende fort werd in 1867 begonnen. En een zekere kapitein W.H. Norman werd

Kapitein Panter

mee te houden. Tijdens de proefvaarten was dit niet te voorschijn gekomen, omdat de kolenbunkers toen lang niet vol waren. Maar de kapitein had berekend, dat er absoluut niet genoeg kolen aan boord waren om de reis naar Gibraltar te maken. Snel werden er drie masten aan dek gezet, met de benodigde zeilen. Ook werd de voorste draaibare kanonopstelling weggehaald en deze ruimte werd ook vol kolen gestort.

De kanonnen met de bij behorende spullen werden door een ander schip apart naar Australië gebracht. Maar ondanks al deze maatregelen kwam het schip aan in Gibraltar met slecht 2000 kg aan kolen als restant! Het gevaarte vertrok vanuit Chatam op 29 oktober 1870 en de bemanning bestond uit 25 mensen, waaronder dus kapitein William Henry Panter. Panter was kapitein van HMVS Nelson en kwam met dit schip aan in juni 1870 om het commando van dit nieuwe schip op zich te nemen. Via het Australian National Maritime Museum kregen we de beschikking over de foto van dit schip. Deze is ongeveer in 1870 gemaakt.

De reis begon met slecht weer en de kapitein was genoodzaakt beschutting te zoeken in de luwte van Spithead, onder het eiland Wight. Toen het weer opknapte ging de reis verder naar Plymouth. Het schip was voor Panter totaal onbekend dus hij bleef zoveel mogelijk langs de kust varen richting Plymouth. Maar uiteindelijk moesten ze toch naar Gibraltar en dat ging maar net goed. In de golf van Biskaje, berucht om de hoge golven, scheelde het maar weinig of men was het schip kwijtgeraakt. Op de werf had men berekend dat het schip maximaal 30 graden scheef kon. Maar op de inclinometer in de stuurhut, kwam het regelmatig voor dat de 40 graden werd bereikt door hoge golven.

De Cerberus tijdens een proefvaart. Een prachtige foto voor die tijd.

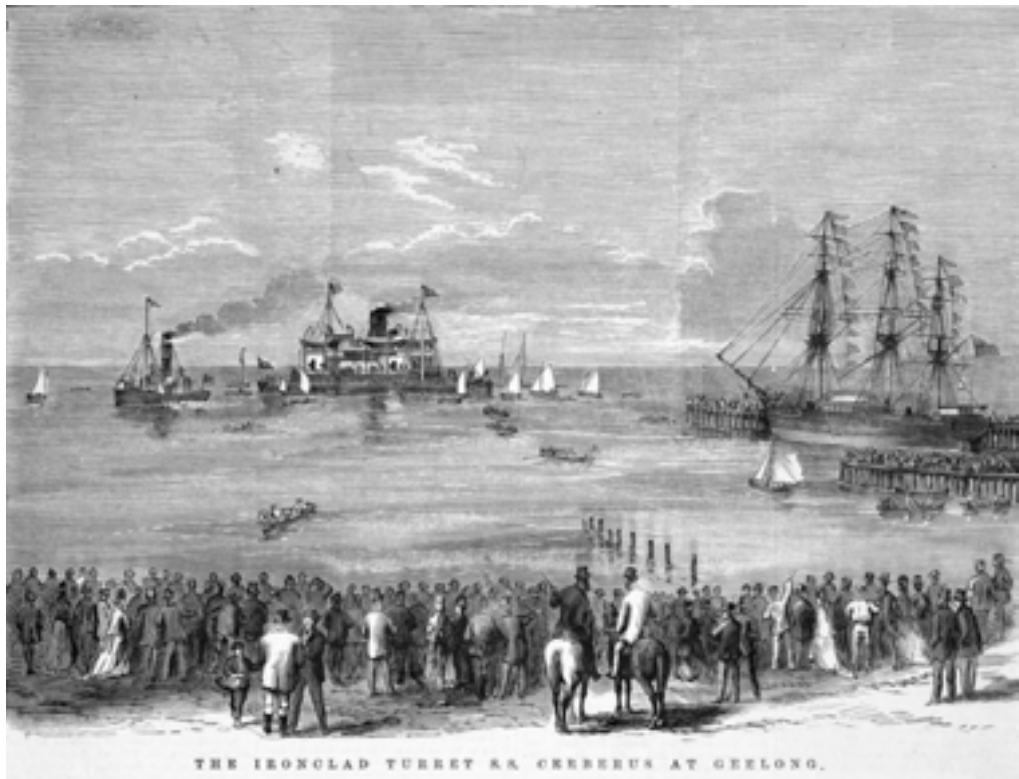
Het merendeel van de bemanning had er dan ook geen twijfel: over: dit schip zou Australië nooit bereiken. Een schip dat met veel geweld door de golven heen voer; dat vonden ze maar niks. En ook het binnen zijn terwijl alles dicht zat vonden de meesten verschrikkelijk. In de gepantserde stuurhut was er één raam met extra dik glas. Dan kon je toch tijdens slecht weer naar buiten kijken. Maar voor de rest moest je op het kompas vertrouwen. Ook de schoorsteen was voorzien van een klep, die dichtging bij overkomend water. Dat dit niet al te lang dicht kon is duidelijk.

Maar eenmaal in de Middellandse zee, was het weer buitengewoon. Alleen de hitte aan boord was enorm. Op 3 januari maten ze een temperatuur van 55 graden Celsius in de machinekamer. Ze waren toen via het net geopende Suez kanaal, in de Rode Zee aangekomen.

Na een stop in Aden, om kolen te bunkeren, ging de reis verder naar Ceylon en Batavia. In elke haven was dit schip een sensatie en werd door de iedereen, die iets van schepen wist, geïnspecteerd. Vooral de draaibare kanonopstelling was iets zeer bijzonders. In Batavia gaf de bemanning een demonstratie met de overgebleven achterste geschut toren. Ze draaiden de grote opstelling richting een oud zeilschip, dat door de plaatselijke autoriteiten beschikbaar was gesteld. Ze schoten met twee kanonnen tegelijk en van het schip bleef helemaal niets over. Maar ook niet van de ramen, van de gebouwen langs de haven! De klap was

enorm, maar het gaf wel aan wat voor een geducht wapen dit was. Uiteraard kon je niet in de geschutturen zijn, als de kanonnen werden gebruikt. Het laden ging in de toren en daarna kon je ze afvuren met een lange draad, ver van de toren.

Daarna werd de reis vervolgd naar King George 's Sound in west Australië. Dit is een prachtige natuurlijke haven (baai) en daar werd het schip gepoetst en schoongemaakt. Alles wat stuk was werd vervangen en zo zag het schip na 8 dagen er weer prima uit. En schoon en fris begonnen ze aan het laatste stuk over de Great Australian Bight naar Melbourne (de grote Australische bocht is de door de Nederlander Thijssen in 1627 voor het eerst in kaart gebracht.) Op zondag 9 april 1871, na een tocht van 123 dagen, arriveerde de Cerberus in Port Philip Bay voor de kust van Melbourne.

Aankomst van de Cerberus

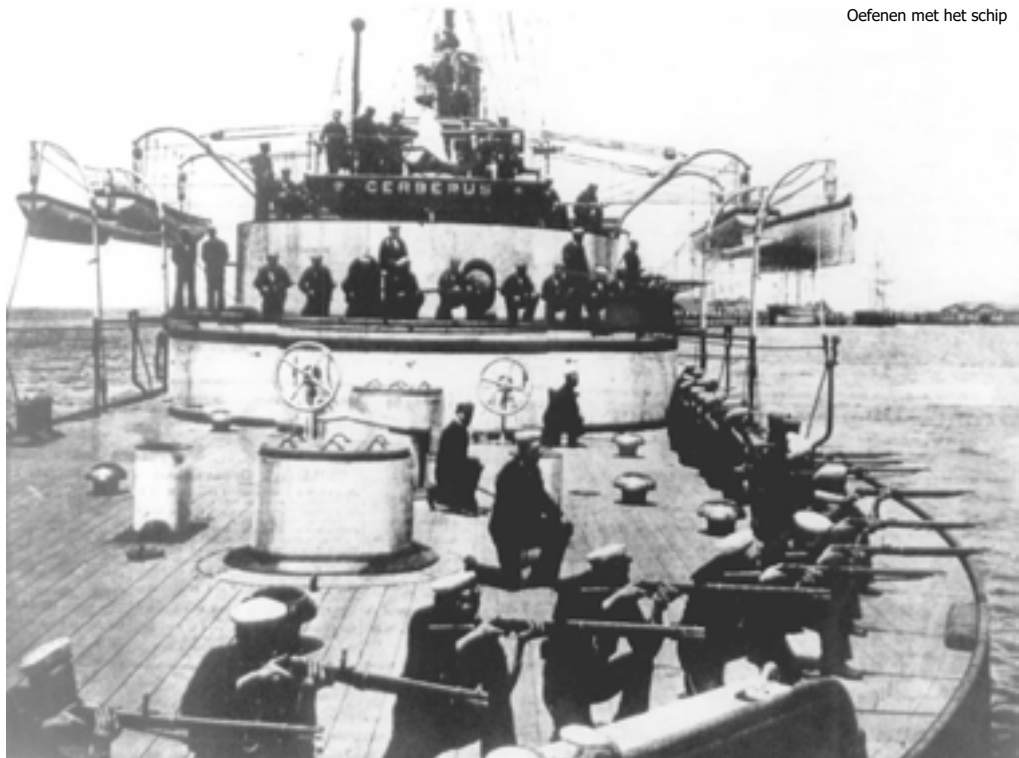
Maar bij de bevolking, die dit gevaarte aan zag komen, zat de schrik er goed in. Was dit toch nog een Russisch oorlogsschip, of was het door hun bestelde oorlogsschip. Men wist het niet zeker. Omdat het laatste stuk van de reis op een zaterdag en een zondag was, had niemand dit doorgeven aan Melbourne. De telegraafkantoren waren in het weekeinde gesloten. De opluchting was dan ook groot toen kapitein Panter een bepaalde serie vlaggen liet hijsen, die aan kenners aangaven dat dit goed volk was.

Langzaam draaide de Cerberus de baai in en kwam uiteindelijk aan de kadekant. Dit was een plek al tijden geleden in orde gemaakt voor dit schip. Toen alles vast zat en de bemanning aan het dek kwam, ontstond er een spontaan applaus. In de weken daarna, begon het verwijderen van alles wat voor de overtocht naar Australië nodig was geweest en werden de voorste twee kanonnen weer gemonteerd.

Uiteraard is er in de loop van de jaren regelmatig geoefend met schip en bemanning. Als de kanonnen werden gebruikt in de baai, dan regende het na die tijd klachten. Vrijwel alle ramen van huizen in de wijde

omtrek gingen stuk. De marine vergoedde dit wel, maar wat een werk. Later schoten ze met het geschut ver buiten de haven. Op deze prachtige foto is goed te zien dat er geoefend werd.

Oefenen met het schip

Oorlog heeft het schip nooit meegemaakt, dus kennelijk was de dreiging naar de Russen voldoende. Maar toch zijn er ooit vijf mensen omgekomen tijdens het leggen van een zeemijn. Hierbij ging iets fout en de mijn explodeerde voortijdig. Een aantal mensen aan dek werd weggevaagd door de enorme ontploffing. Het schip zelf had geen schade... Het schip bleef in de baai tot 1914; tot het begin van de Eerste Wereld Oorlog. De marine bouwde het om tot munitie magazijn en het schip werd hernoemd tot Platypus 2.

Daarna heeft het dienst gedaan als aanleg plaats en magazijn voor een aantal onderzee boten. In april 1924 werd het als schroot verkocht aan de Melbourne Salvage Company. Deze onderneming betaalde er slecht 429 pond voor! Het schip werd ontdaan van alle dure metalen inclusief de draaibare kanonnen.

De bel en de besturing. Nu in het maritiem museum in Melbourne.

In de Argus, een krant uit Melbourne, stond op 3 september 1926 het volgende artikel:

‘Yesterday morning the hulk of the old iron-clad Cerberus was towed from the Williamstown pier, where everything of value had been removed from her, and sunk off the Black Rock jetty to form a breakwater for the yachts and fishing boats. Although the ultimate fate of the Cerberus was decided some time ago, when the Black Rock Yacht Club purchased it for £150 and resold it for the same amount to the municipal council under agreement that it should be used as a breakwater.

The date of the final move was indefinite. This was because the vice-president of the Marine Board (Mr. George Kermode), under whose direction the vessel was sunk, did not wish to carry out the somewhat difficult task until the opportunity afforded by the perfect weather conditions presented itself. For this reason the sight of the strange flotilla that appeared off Half Moon Bay shortly after 9 o’clock took residents somewhat by surprise. The word, however, was passed around swiftly, and soon the cliffs were full of interested spectators, who saw approaching the grey, squat hull, towed by the tugs Agnes and Minah, and preceded by the Plover and motor-boat to mark the mooring.

By 10 o’clock what was left of the Cerberus had been towed by the tugs to within 400 yards off the jetty, where her bow was made fast to the existing breakwater, and the stern was slowly swung into position and secured to a temporary mooring. The operation had been timed for high water, when there is a depth of 15ft on the bank selected for the breakwater, and it was estimated that the Cerberus was drawing nearly 14ft. Immediately the hull was made fast three sea cocks were opened, and the flooding of the vessel began. Dingys put off from the jetty, and the harbour master’s motor-boat took off a large crowd of small boys who swarmed over the decks and down below to watch the rising water. The Cerberus sank almost imperceptibly, going down slightly by the stern. There was a large amount of scrap iron and odds and ends of useless gear, and visitors took away weighty bolts and nuts as souvenirs, after peeping into the turrets.’

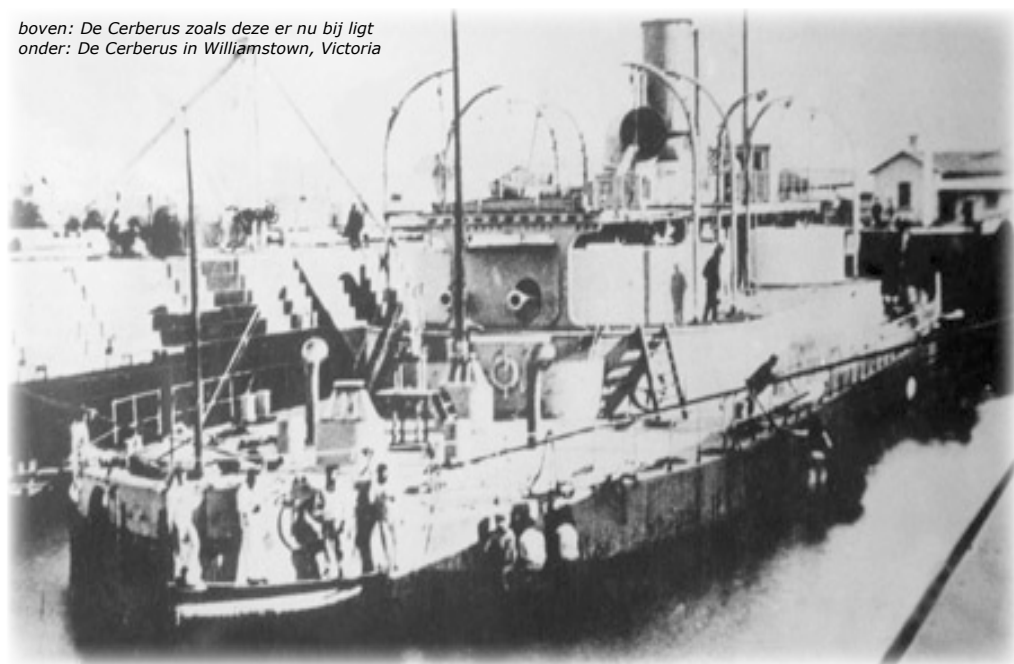
Het was een bijzonder schip, en dat was het....

Met dank aan: ROYAL AUSTRALIAN NAVY

*boven: De Cerberus zoals deze er nu bij ligt
onder: De Cerberus in Williamstown, Victoria*

Even stilstaan bij: 1978 & 1980

Radio Kootwijk foto: Hans Knot

tekst: Hans Knot

Het is weer tijd om een terugblik in de radiogeschiedenis te nemen en dit keer neem ik je mee naar het jaar 1978. Het was het jaar dat in Noordwijkerhout in juli de grote zeezenderbijeenkomst 'Zeezenders 20' werd gehouden, waar 750 deelnemers 3 dagen lang van elkaar en elkaars herinneringen genoten. Ze waren afkomstig uit diverse West- en Noord-Europese landen. Maar er gebeurde dat jaar veel meer.

Allereerst aandacht voor de korte golf marathon die op 2 juli van dat jaar werd georganiseerd door het programmateam van 'Happy Station' van Radio Nederland Wereldomroep. Dit ter gelegenheid van de ingebruikname van een satelliet voor de rechtstreekse uitzendingen naar het grondstation van Radio Nederland op het eiland Madagaskar.

Vanaf die datum was het niet meer nodig om de programma's, bestemd voor Afrika en Azië, op de band op te nemen, en dan via de normale PTT post naar Madagaskar te versturen. Op 2 juli 1978 was het presentator Tom Meijer die alle vijftien uitzendingen in het Engels en Spaans die dag rechtstreeks vanuit de studio in Hilversum presenteerde. In verband met de tijdsverschillen tussen de diverse werelddelen begon deze marathon die zondag om 9.30 uur met uitzendingen gericht op Nieuw Zeeland, Australië en de Pacific. Op maandagmorgen 3 juli 1978, om 7.30 uur, eindigde de marathon met de uitzendingen voor luisteraars in Noord-Amerika.

Daarbij werden Noord- én Zuid Amerika bediend via het tussenstation op Bonaire, dankzij een nieuwe kabelverbinding onder zee, gelegd tussen Spanje en Venezuela. Door deze nieuwe kabelverbinding was het vervolgens mogelijk Noord- en Zuid Amerika ook snel te bereiken met uitzendingen. Bijna 40 jaar verder zijn de technische ontwikkelingen natuurlijk met reuzenstappen vooruit gegaan, dat is wel duidelijk.

De samenwerking op grote schaal tussen de diverse Europese landen kwam ook stappen vooruit in 1978 doordat er met succes een nauwe samenwerking werd voorbereid om tijdens de periode voor en op de dag van de allereerste Europese verkiezingen de luisteraars en kijkers breed te kunnen informeren. De Europese

Radio Unie had een actieplan klaarliggen voor het verslaan van de eerste rechtstreekse verkiezingen voor het Europese Parlement, die van 7 t/m 10 juni 1979 zouden worden gehouden. De centrale studio werd in Brussel gepland, waar ook de centrale computer kwam te staan. Het doel was deze te gebruiken voor een stroom aan informatie die uit 9 landen zou binnenkomen.

De EBU wenste op iedere eventualiteit voorbereid te zijn. In het plan, dat in juli 1978 werd geopenbaard, maakte men bekend dat er aandacht zou worden besteed aan de voorbereidende verkiezingscampagne, de twee maanden durende campagne zelf en de verkiezingsdag(en) met het vrijgeven van de diverse resultaten. Om de nationale radio- en televisiestations zo goed mogelijk te kunnen informeren kregen deze van de EBU verkiezingsgidsen uitgereikt.

Tom Meijer

Normaal voor die tijd was dat vanuit de deelnemende landen medewerkers van de stations via de EBU driemaal daags met elkaar in contact waren voor het uitwisselen van programma's. Men ging er bij de Europese Radio Unie vanuit dat er van de Europese verkiezingen het meeste effect van de propaganda zou uitgaan wanneer ze in alle landen op één dag zouden worden gehouden en niet zouden worden gespreid van donderdag tot zondag. Hetzelfde had betrekking op het tellen van de stemmen. Alleen dan was één goed gezamenlijk programma mogelijk.

Vreemde dingen gebeuren er altijd in radio- en televisieland, zo ook op 22 juni 1978. In de nacht werd op de Lage Naarderweg een 28-jarige inwoner van Bussum aangehouden omdat de man er naakt rondliep. Hij vertelde dat hij zich van zijn kleding had ontdaan omdat hij bij de NOS ging solliciteren als nieuwslezer. Voor de agenten, die hem staande hielden, was deze verklaring niet echt overtuigend en werd hij vervolgens meegenomen naar het bureau. Bij de NOS kwam hij die nacht niet aan, wel zorgde de politie vervolgens voor een goede dienstverlening door kleren van de man van zijn huis te halen, zodat hij vervolgens gekleed heen kon gaan.

Soms lijkt de tijd nog dichterbij dan het in werkelijkheid is. Maar liefst 37 jaren is het deze zomer geleden dat de Olympische Spelen werden gehouden in Moskou, waaraan een aantal landen weigerden mee te doen. Door een door de VS geleide boycot deden aan deze Zomerspelen, de eerste die werden gehouden in een communistisch land, slechts 81 landen mee. Nederland was wel vertegenwoordigd want, zo werd al vroegtijdig via de radio bekend gemaakt, een boycot zou helemaal niets uitmaken. Daarvan had men al geleerd toen men de Olympische Spelen in 1956 in Australië boycotte. Tijdens de Zomerspelen in Moskou werd tijdens de openingsceremonie door de Nederlandse afvaardiging geen Nederlandse maar Olympische vlag gedragen. Ik kan me trouwens niet herinneren of ik in dat jaar bewust geluisterd heb naar de programma's over de Olympische Spelen in Moskou.

Wat voor velen een dieptepunt was in het jaar 1980 was het zinken, in de maand maart, van de MV Mi Amigo, het zendschip van Radio Caroline waarop vele talenten hun eerste sprongen in de ether hebben gemaakt. Het werd die maand voor velen stil op de middengolf en uit protest werd er zelfs door een enkeling helemaal geen radio meer beluisterd.

Sluitingsceremonie Olympische Zomerspelen - door RIA Novosti archive, image #104485 / Vladimir Vyatkin / CC-BY-SA 3.0, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=16486203>

Wie herinnert zich nog de diverse capriolen van de landpiraat WMR tegen het einde van de jaren zeventig? Op 24 februari 1980 was de voormalige landpiraat World Music terug in de lucht en wel via legale basis via de zender van Radio Andorra op de 6215 kHz. De uitzendingen van het programma waren iedere zondagavond van 22 tot 23 uur GMT te beluisteren met deejays Paul Dane en Lee Alvin. World Music Radio werkte in dit programma samen met de organisatie achter het World Radio and TV Handboek, die ook een eigen rubriek met actualiteiten rondom diverse stations in het programma had. WMR nam destijds de uitzendingen van Radio Scandinavia over, die de uitzendingen via Radio Andorra tijdelijk had stopgezet wegens te slechte ontvangst in Zweden.

Ook in 1980 was men in Griekenland niet tevreden als het ging om verschillende zaken. De algemene opinie in het land, na de val van het kolonelsregime in 1974, was dat de censuur op het radiogebeuren voorbij zou zijn. Niets was echter minder waar. Begin 1980 werd de toen nieuwste elpee van de Griekse artiest Manolis Mitsias door militairen gerunde station YENED geweigerd op grond van het feit, dat drie van de elf tracks anti-Amerikaanse teksten bevatten. Commentaar van YENED vertegenwoordigers was, dat men het luisterpubliek probeerde te verdedigen tegen demoraliserende teksten. Ook verklaarde men, dat men alleen landelijke en geen internationale artiesten boycotte. In december 1979 presteerde het station ERT het om 80% van de lokale artiesten uit het programmapakket te gooien. Na grote oppositie van het Griekse luisterpubliek werd de boycot ingetrokken.

1980 was de tijd dat er nog bij lange na niet regionale radio was, laat staan dat er heel veel zendtijd was. Ik vraag me af of (oud-)medewerkers van Radio Noord nog weten dat men eind maart 1980 2½ uur

Peter King

John Wing

Michael Ashbee

Peter Shoesmith

Nieuwslezers van de World Service

achter het toenmalige IJzeren Gordijn en in China niet naar London mochten schrijven. Het rapport van de commissie verdween echter onder tafel, nadat de BBC een bedrag van 24 miljoen Pond kreeg toegewezen voor technische investeringen.

Het zou niet bij de laatste rapportering blijven en de daarop volgende decennia werd er nog bij herhaling in budgetten geschrapt. In Amerika werd intens geluisterd naar de World Service en opmerkelijk was een schrijven van een luisteraar uit de VS die op een dag via de Engelstalige service werd voorgelezen. De BBC had, bij afwezigheid van een Britse correspondent, op een bepaald moment gebruik gemaakt van een Amerikaanse journalist voor een reportage uit een Afrikaans land. De luisteraar waarschuwde in zijn brief dat er nooit meer door de BBC gebruik mocht worden gemaakt van een Amerikaanse journalist om de eenvoudige reden dat dezen allemaal onbetrouwbaar zouden zijn.

In maart 1980 was het niet alleen de boven het water uitstekende zendmast van de gezonken Mi Amigo die op foto's in kranten verscheen, maar er werd ook bericht over het neerhalen van de laatste grote zendmast die nog op Radio Kootwijk, het voormalige zenderpark, in de directe omgeving van Apeldoorn stond. De 212 meter hoge mast werd op 22 maart 1980 opgeblazen.

De stalen constructie was het laatste restant van het in 1923 geopende zendstation dat de verbinding onderhield met Bandoeng in het toenmalige Nederlands-Indië. De zes masten van het oorspronkelijke zenderpark werden in 1945 door de Duitse bezetter opgeblazen. Na de oorlog werden uit de restanten twee nieuwe masten gebouwd. In 1966, toen Radio Kootwijk inmiddels geen dienst meer deed als gevolg van de ingebruikneming van trans-Atlantische kabels en communicatiesatellieten, werd de eerste mast onderuit gehaald. De Lange Gerrit werd neergehaald, omdat de onderhoudskosten te hoog werden voor de PTT, destijds verantwoordelijk voor het onderhoud van Radio Kootwijk. Ik kan u aanraden een dagtripje te maken naar Radio Kootwijk waar nog genoeg aan historie is te zien.

extra zendtijd had gekregen. Dit in verband met het toch in standhouden van het allerlaatste ouderwetse restaurant Frigge in de Herenstraat in Groningen. Uitgebreid werd over het ouderwetse uitgaanscentrum van Groningen gepraat, wat muzikaal werd omlijst door het zigeunerorkest Tata Mirando. Frigge bestaat inmiddels al jaren niet meer.

Financieel ging het in vele landen ook zeer slecht. Dit betekende dat her en der diende te worden bezuinigd en de Britse regering had een speciale commissie ingesteld die zich niet alleen diende bezig te houden met aanbevelingen op het punt van inkrimping van het aantal ambassades en consulaten, maar zich ook diende te buigen over de toekomst van de BBC World Service. Deze organisatie was destijds hard aan kapitaalinvestering toe. Het zenderpark was voor het grootste deel sterk verouderd, studio's eveneens. Geld voor verbeteringen, zo dacht de commissie, kon worden gevonden door inkrimping van het aantal uren in de Engelse taal en door het laten vervallen van de uitzendingen in talen van 'bevriende volkeren'. Dat was echter tegen de zin van de programmamakers, die hun werk ondergeschikt zagen gemaakt aan overwegingen van buitenlandse politieke aard. De BBC vroeg het publiek om te reageren wat zij van de aanbevelingen van deze zogenaamde 'Think Tank' vonden. De respons was overweldigend, zeker als je in aanmerking neemt, dat het vermoedelijk zeer omvangrijke publiek

Waar je ook loopt op straat en waar je ook zit op een terras of in een plantsoen, telkens weer zal je worden geconfronteerd met mensen die hun mobiele telefoon optimaal gebruiken om zichzelf met iemand anders of met meerdere personen vast te leggen op een zogenaamde selfie, een foto waar je altijd zelf op staat en ook nog eens door jezelf is genomen. Als niet-bezitter van een dergelijk apparaat scheelt het jaarlijks heel wat plaatjes waar ik zelf niet op sta en ik gebruik mijn fototoestel, die ik altijd bij me heb, gericht om andere zaken te fotograferen, zoals bijvoorbeeld oude auto's die ik onderweg tegenkom.

In ieder geval is er sinds de komst van de mogelijkheid tot het maken van selfies een grote doorbraak op het gebied van de privacy, of dien ik nu 'non-privacy' te schrijven. Immers doordat per dag miljoenen malen foto's worden geschoten worden ongewild ook mensen gefotografeerd die op de achtergrond voorbij komen. Maar niet te spreken van de vele filmpjes die per dag worden gemaakt zonder dat de omgevingspersonen wordt gevraagd om toestemming tot het mogen maken van een opname.

Poelestraat, Groningen

Mijn gedachten gaan terug naar de regelgeving die er in de 80'er jaren van de vorige eeuw nog bestond en die in mijn geval goed werd nageleefd. Ik werkte destijds onder meer aan een aantal audiovisuele producties waaronder een promotiefilm over de GIDS, hetgeen stond voor Groninger Identiteit Schalen. Een psychologisch testinstrument dat in Groningen binnen het Psychologie Instituut Heymans was ontwikkeld. Doel was een instructiefilm te maken die in Nederland en Vlaanderen ook kon worden gebruikt in de collegezalen.

Het leek de opdrachtgever interessant nadruk te leggen op de band tussen Groningen en de universiteit, alvorens het instrument in de videoproductie uit te leggen. Dus werd er besloten een aantal mooie openingsbeelden op te nemen. Zo werd de Martinitorren beklommen om wat beelden van de

binnenstad en een blik op het prachtige Academiegebouw te schieten. Maar ook diende het studentenleven te worden getoond, waarvoor onder meer een zestal personen werd gefilmd, staande voor een uitgaansgelegenheid in de Poelestraat. In die tijd was het normaal dat er toestemming werd gevraagd en dat een formulier ter ondertekening werd aangeboden, zodat men achteraf geen problemen kon verwachten. Perfecte vorm van privacy. Inmiddels is het dus geheel uit de hand gelopen.

In maart 1968 dachten we dat het allemaal nog goed zou komen met de privacy want er was een wetsontwerp in voorbereiding ter bescherming tegen het binnendringen van de persoonlijke levenssfeer met behulp van audiovisuele middelen, zoals camera's.

De toenmalige minister van Justitie, Mr. Polak (foto), had in een brief aan de leden van de Eerste Kamer vragen beantwoord naar aanleiding van de begroting van Justitie. Hij stelde dat de snelle ontwikkeling van de techniek een bedreiging kan gaan vormen voor de persoonlijke levenssfeer, doordat nieuwe en verfijnde middelen werden ontwikkeld om in die sfeer binnen te dringen.

Om aan die bedreiging het hoofd te kunnen bieden waren er volgens hem destijds reeds twee wetsontwerpen ingediend. Een wetsontwerp ter bescherming van het telefoongeheim en een wetsontwerp ter bescherming tegen het met een technisch hulpmiddel afluisteren en opnemen van gesprekken. Afluisteren is al een tijd normaal geworden binnen de overheid en de technische hulpmiddelen zijn dermate massaal en voor iedereen betaalbaar geworden dat een dergelijke regelgeving niet meer kan worden uitgevoerd. Selfie dan maar weer?

- ADVERTENTIE
VAN TOEN -

Brinta VOOR EEN SNEL
EN GEZOND ONTBUIT!

Uw gezin kerngezond door BRINTA!
BRINTA bevat alle stoffen uit de VOLLE tarwekorrel, die Uw gezin gezond en fit houden. Bovendien tijd-werk- en gasbesparing! Uit 't pak meteen in 't bord - warme of koude melk met wat suiker naar smaak er bij en U maakt aan tafel Uw ontbijt klaar.

Geen narigheid van vuile aangeetie pannen. En . . . geen vellen in de pap!

Ook heerlijk met yoghurt, vruchtenappels; in gehakt, soepen en stamppot, of als pannenkoek is BRINTA ideaal. Maak het U gemakkelijk - neem voortaan dus BRINTA! Gaar in het pak!

Het 2e boekje in de Bert en Bettie Brinta-serie door A. D. Hildebrand is nu verschenen!
Zend 5 Brinta-merken + 25 ct. aan postzegels als brief aan Brinta, afd. Reclame, Doelhof (Gr.) met vermelding deel 1 of deel 2, en uw naam en adres. U ontvangt dan het gewenste boekje met 3 stripverhalen.

GRATIS!
Voor 40 BRINTA-merken krijgt U drie prachtige BRINTA-strooibus gratis.

Brinta

Theo Koomen in 1969 - http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Gebruiker:Bas_agterberg - <http://beeldengeluidwiki.nl/index.php/Bestand:6999-2.png>, CC BY-SA 3.0 nl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=9805535>

Deze column is vooral bedoeld om terug te duiken in de geschiedenis van de radio en stil te staan bij diverse onderwerpen uit de tijd dat we radio nog als echte radio beleefden. Ik heb in een doos 480 verschillende kaartjes, elke vertegenwoordigt een maand uit de periode januari 1960 tot en met december 1999 en willekeurig pak ik er een kaartje uit om te zien welke maand dient te worden belicht. Voor deze keer betreft het juli 1984.

In die maand werd vanuit de platenhandel en -industrie nogal wat kritiek geuit over de vorm van het wekelijkse zondagavondprogramma van Frits Spits dat tussen 18.00 en 20.00 uur was geprogrammeerd via het toenmalige Hilversum 3. De kritiek uitte zich op het gegeven dat alle tracks, die door Frits Spits in het programma werden voorgesteld, compleet werden gedraaid en er ook niet over de intro of de uitro werd gesproken. In een officiële verklaring vanuit de BUMA werd het duidelijk dat men ook daar ontevreden was over dit nieuwe format omdat Spits met deze vorm van radiomaken het voor de luisteraar bij uitstek mogelijk maakte de muziek thuis op te nemen. Men pleitte derhalve ervoor dat naar een andere formule zou worden gezocht.

Frits Spits (Beeld en Geluid - Beeld en Geluidwiki - Frits Spits, CC BY-SA 3.0 nl, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=10043012>)

Het was volop zomer en dus was er ook weer het een en ander aan programma's te beleven op de radio waarbij de radiomakers naar buiten waren getreden. Zo was via Hilversum 3 die dag de 'TROS Donderdag', zeer geliefd destijds bij het luisterpubliek. De uren tussen 11 in de ochtend en 6 uur in de middag kwamen de laatste donderdag van de maand juli 1984 live vanuit de Beekse Bergen, waarbij bij uitzondering de TROS Top 50 (hoor je in gedachten de jingle weer?) niet door Ferry Maat maar door Kas van Iersel werd gepresenteerd. Ferry had behoorlijke problemen met zijn stem. Daar tegenover staat dat Maat wel de Soul Show in de avond presenteerde. Duidelijk een

kwestie van een vooraf opgenomen programma met heel veel montagewerk. Maar dat deerde de luisteraar niet want het ging om de Soul Show vooral om de snelle manier van presentatie en kleurbepaling in het programma.

Uiteraard was in de maand juli ook weer de verslaggeving vanuit Frankrijk onder de noemer 'Radio Tour de France', een spektakel dat sinds de beginjaren zeventig ons perfect op de hoogte hield van de ontwikkelingen in de belangrijkste wielerronde van het jaar. Het presentatieteam bestond dat jaar uit Fred Racké, Klaas Samplonius en Koos Postema. Vanuit Frankrijk was een verslaggeversteam actief bestaande uit Harry Jansen, Henny Rückert en Pieter Storms.

Natuurlijk was er voor de luisteraars ook weer de mogelijkheid deel te nemen aan de Tour Kwis. Deze bestond dagelijks uit vragen gekoppeld aan fragmenten uit de Tour de France van de jaren 1980 t/m 1983 en de stem van Theo Koomen. De fragmenten waren afkomstig van de uit Hoorn afkomstige haringman Klaas Tessel, die jarenlang vrijwel alle reportages met Koomen had opgenomen. Bovendien waren er vanuit het luisterpubliek vele verzoeken gekomen het unieke stemgeluid van Koomen te laten terugkeren in de programma's van Radio Tour de France. Wat de luisteraars ook niet werd onthouden was de dagelijkse 'Kneet Story', waarin Gerrie Kneteman zijn belevenissen van de dag vertelde.

En wanneer kun jij je nostalgisch herinneren dat je in de nachtelijke uren op bleef om naar een van je favoriete radioprogramma's te luisteren? Ikzelf beleefde het een aantal malen per maand dat ik van vrijdag naar de zaterdag enkele uren op bleef om in ieder geval een deel van het VOO-programma 'Oh wat een nacht' te beluisteren. Tot de zomer van 2014 was het nog steeds te beluisteren nadat het in 1979 werd geïntroduceerd door de Veronicanen op Hilversum 3. Van middernacht tot zes uur in de ochtend was het programma te beluisteren, hoewel ik me niet kan herinneren het ooit live van begin tot het einde te hebben beluisterd. Wel heb ik de recorder laten meelopen zodat een deel de volgende dag nog kon worden gehoord.

De laatste 'Oh wat een nacht' van juli 1984, zo geven mijn aantekeningen van destijds aan, werd gevuld door achtereenvolgens Jeroen van Inkel en Kees Schilperoort, Ben Liebrand, Adam Curry en Peter Teekamp. De duopresentatie van het eerste deel met Van Inkel en Schilperoort, dat tussen middernacht en twee uur eruit ging, was mede bedoeld voor het onderdeel 'De Stemband', waarbij prijzen waren te verdienen als men een stem – die bij herhaling werd gedraaid vanaf een cartridge, herkende.

Het was een variatie van een programma-item van de KRO in de jaren zestig waarbij een geluid diende te worden herkend en Kees Schilperoort ook was betrokken als presentator. Nee, Van Inkel was daar niet bij want die liep destijds in de jaren zestig nog in zijn korte broek. Meestal schakelde ik vanaf medio 1983 het programma om 2 uur in de nacht af want dan volgde andermaal een editie van 'In de mix' met Ben Liebrand hetgeen wel een mooie start van een fantastische loopbaan werd. Niet mijn smaak om een uur van non-stop dance muziek te beluisteren. Het enige dat niet non stop was betrof de aankondiging: "Zet je radio maar aan en je discjockey maar uit", waarna nog een overzicht werd gegeven van de platen die daarop aaneelkaar geschoven zou volgen.

Al met al toch een toppertje destijds in de lange rij van programmanamen die de publieke omroepen ons voorschotelden. Maar een jaar eerder was het gedeeltelijk al gebeurd met mijn aandacht voor de Hilversumse stations want in augustus 1983 beleefden we de terugkomst, na 3,5 jaar stilte, van Radio Caroline en nog wel met een zeer goede kwaliteit. Daarover misschien een andere keer.

Kees Schilperoort

Internet surftips

samenstelling:
Hans Knot & Martin
van der Ven

Hier weer een aantal links dat interessant is om eens te bekijken:

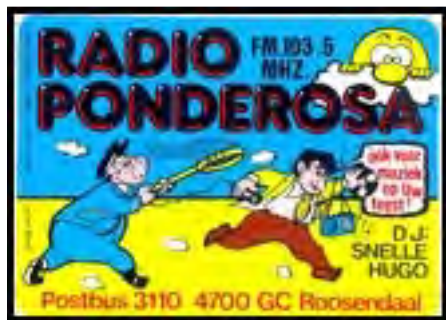
<http://www.bbc.com/news/uk-scotland-40900666>

Martin van der Ven en Hans Knot bezochten een aantal activiteiten rond 50 jaar MOA in Engeland en bijna 800 foto's zijn het resultaat terug te vinden op:

<https://www.flickr.com/photos/offshoreraudio>

Tot in Australië was er weer aandacht voor de historie van de zeezenders:

<http://www.abc.net.au/news/2017-08-13/radio-caroline-reunite-50-years-after-broadcast-ship-shut-down/8801582>

Naar aanleiding van onze foto met radiostickers in de vorige Freewave Nostalgie, stuurde Carlo Vrieling ons een link met zeer veel van dit soort stickers:

www.amateurzenders.nl

Elke woensdagavond van 20 tot 22 uur op Studio040 presenteert Henk Kruize "Hitmuseum" met leuke muziek uit de jaren 50-60-70 en af en toe een leuke link naar de zeezenders:

www.studio040.nl

(klik op live luisteren)

Bankrekening: NL85 INGB 0004 0657 00 tnv Mediacommunicatie

Bestellen: vermeld op de overschrijving aub uw adres en de bestelling. Of stuur een mailtje met deze gegevens naar: jvh@mediacommunicatie.nl

BOEKEN:

Feuerschiff Borkumriff - Gregor Ullsamer - Een boek over de lichtsche-
pen met de naam Borkumriff. Zeezenderfans denken bij deze naam
uiteraard meteen aan het eerste Veronicaschip. Het boek bevat een
schat aan interessante informatie en het beschrijft de ontwikkeling van
de nieuwsdienst in de afgelopen 150 jaar, met focus op de telegrafie
en de begintijd van de radio. Ook aandacht voor de samenwerking met
Nederlandse vuurtorens in de Eemmond. De eerste druk van dit prach-
tige boek verscheen in 1988. In volgende drukken werden er steeds
aanvullend materiaal en tekst toegevoegd, alsook kleurenfoto's. Na de
al jarenlang uitverkochte druk van 2004, is de 2017-versie misschien
wel de definitief laatste druk. Het boek bevat vele foto's, waaronder
ook kleurenfoto's en is in het Duits geschreven. € 29,95 (inclusief verzending binnen Europa)

Offshore Radio Engineering - Jan Sundermann - Zojuist verscheen de
tweede druk van deze bestseller onder anoraks! Het boek kijkt vooral
naar technische vragen, zoals: Welke radioschepen werden gebruikt in
de 40-jarige 'watery wireless'-geschiedenis? Welke antennesystemen
werden gebouwd en welke soort masten? De verschillende soorten
zenders en de beperke mogelijkheden van communicatie tussen de
bemanning en het hoofdkwartier aan land. Tenslotte gaat Jan Sunder-
mann in op de diverse ankersystemen en de navigatiemogelijkheden
van de schepen. Het rijkelijk geïllustreerde boek bevat vele foto's en
diagrammen. € 15,00 (inclusief verzending binnen Europa)

**HET REM-EILAND, DE ONSTUIMIGE GESCHIEDENIS VAN RADIO EN TV
NOORDZEE - Hans Knot** - In 2014 is het vijftig jaar geleden dat Radio
en TV Noordzee van start ging. Een commercieel station dat vanuit volle zee haar programma's
richting Nederland straalde. Hans Knot belicht de opkomst en ondergang van deze unieke onder-
neming in zijn nieuwste boek. € 20,50 (NL) of € 25,50 (Europa)

MONIQUE 963 - Jan-Fré Vos - Toen in maart 1980 de Mi Amigo zonk leek het gedaan met de
Nederlandstalige zeezenders. Tot eind 1984. In december hoorden we ineens testuitzendingen van
een nieuw Nederlandstalig station: Radio Monique. Het station werd ongekend populair en had
een grote schare luisteraars. Joost den Draaijer, Tony Berk en Stan Haag waren weer terug op de
radio. Bijna drie jaar duurde het avontuur. Op 25 november 1987 kwam de zendmast naar bene-
den en was het avontuur plotseling over. € 22,50 (NL) of € 25,50 (Europa)

MP3 dvd: "Radio 390: Red Sands Rendezvous" - MP3 DVD met 45 uur aan opnames, jingles, inter-
views, commercials en tunes. Geproduceerd door Martin van der Ven. € 14,00 (inclusief verzending
in Europa)

MP3 dvd: Radio Caroline: Steve Conway/ Chris Kennedy

MP3 DVD met 68 uur aan opnames van dit Ierse tweetal. Herleef de uitzendingen vanaf de Ross
Revenge. Geproduceerd door Martin van der Ven. € 14,00 (inclusief verzending in Europa)